

När mamma brister är pappa duktig – *en studie om bedömningen av föräldraförmåga i socialtjänstens barnavårdsutredningar*

Av Camilla Ottov

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Ht-12

Handledare: Staffan Blomberg

Abstract.

Author: Camilla Ottov

Title: When mother is lacking and father is well noted – a study about parenting skill assessment within social service's child maltreatment investigations. [Translated title]

Supervisor: Staffan Blomberg

Assessor: Anna Rypi

The purpose of this paper was to understand how gender is done and reproduced in the assessment of parental ability in child maltreatment investigations within social services. Also to what extent norms and ideas of gender and parenting cohort and influence social secretaries' assessment of parenting skills. The method I have used is a vignette study in six individual interviews combined with a group interview with six social secretaries. The study showed that when understanding gendered questions according to Yvonne Hirdman's gender theory, gender is done in several parts of social secretaries assessments of parenting skills, where to different demands and expectations is put on parents depending on if it's a mother or a father. It also showed that there appears to be a higher tolerance for father's deficiencies compared to mother's, initiated by different strains on mothers' compelling responsibility for their children. In accordance with a somewhat focus on mothering in social services as well as fathers' absence, fathers' are less implicated in child investigations. Though when taking responsibility, fathers' are much noted. These ideas of parenting well-founded in the actions and assessments of social secretaries are much blamed on the public image of gendered differences, the clients' own conduct as well as social secretaries' personas and values. The respondents of this study reasoned that it as a social secretary is hard to dissociate oneself from this. Noted in the study is that different treatment and assessments due to gendered notions are also inflicted by perspectives of class and ethnicity, this for a more profound understanding of gendered differences and the part it takes in assessment of parenting skills.

English key-words: Gender, intersection, parenting skills, assessment, child maltreatment investigation, social services.

Förord

Stort tack till de sex respondenter som tagit sig tid till, samt visat intresse för den här studien. Tack till personalen på Svalan som gett mig inspiration till uppsatsämnet och bistått mig i utformandet av vinjetten. Sist men inte minst tack till min handledare Staffan Blomberg för en flexibel och entusiasmerande handledning med goda råd och synpunkter under hela arbetsprocessen.

Innehållsförteckning

Kapitel 1. Inledning.....	7
1.1 Problemformulering.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar.....	8
1.3 Avgränsning.....	9
Kapitel 2. Bakgrund och tidigare forskning.....	9
2.1 Tidigare forskning.....	9
2.2 Begreppsdefinitioner.....	12
2.2.1 <i>Barnavårdsutredningar</i>	13
2.2.2 <i>BBIC</i>	13
2.2.3 <i>Föräldraförmåga</i>	13
2.3.4 Genus.....	13
Kapitel 3. Teoretiska utgångspunkter.....	14
3.1 Yvonne Hirdmans genusteori.....	15
3.1.1 <i>Isärhållandets princip</i>	15
3.1.2 <i>Genussystemet</i>	16
3.2 Intersektionalitet.....	17
Kapitel 4. Metod.....	17
4.1 Val av metod.....	17
4.2 Urval.....	18
4.3 Vinjetten.....	19
4.3.1 <i>Konstruktion av vinjett</i>	19

4.3.2	<i>Vinjetmetodens förtjänster och begränsningar</i>	20
4.3.3	<i>Handling</i>	21
4.4	Gruppintervju	22
4.4.1	<i>Gruppintervjuns metodologiska förtjänster och begränsningar</i>	22
4.5	Metodens tillförlitlighet	23
4.6	Hur materialet har bearbetats	24
4.7	Etiska överväganden	26
	Kapitel 5. Presentation av empiri och analys	26
5.1	Presentation av empiri	27
5.1.1	<i>Orosfaktorer</i>	27
5.1.2	<i>När föräldern går in i en ny relation</i>	28
5.1.3	<i>Föräldrarnas inställning till möte med socialtjänsten</i>	30
5.1.4	<i>Ensamstående föräldrars hjälpbehov, delaktighet och funktion som förebild</i>	31
5.1.5	<i>Good-enough föräldrar</i>	31
5.2	Analys	34
5.2.1	<i>Fäder och mödrar i barnavårdsutredningar</i>	34
5.2.2	<i>Fäder och mödrars föräldraförmåga</i>	35
5.2.3	<i>En kompletterande partner</i>	37
5.2.4	<i>Hjälpsökande mödrar och fäder</i>	38
5.2.5	<i>Mödrars skyldigheter och fädernas ansvarstagande</i>	38
5.2.6	<i>Föräldraskap och förebilder</i>	40
5.2.7	<i>När mödrar och fäder har övervägande bristande föräldraförmåga</i>	41
5.2.8	<i>Utredningsarbete i förhållande till samhällsbilden av "mamma, pappa, barn"</i>	41

5.2.9 Socialsekreterares eget genus.....	42
Kapitel 6. Avslutande diskussion.....	43
Kapitel 7. Litteraturlista.....	46
Kapitel 8. Bilagor.....	48
8.1 Bilaga 1 - vinjetten.....	48
8.2 Bilaga 2 – intervjuguide gruppintervju.....	52

Kap.1 Inledning

1.1 Problemformulering

”När människor får hjälp via myndigheter utifrån att det finns en lag som ger rättigheter, eller möjligheter, är det inte alltid lika tydligt att det också har en normativ grund” (Svensson 2007 s. 21).

Socialarbetare har nära kontakt med de människor de vill hjälpa och har ett engagemang för, deras uppdrag definieras av lagstiftning och den organisation de arbetar för. En sådan paradoxal position kan kallas ”gatubyråkratens dilemma”, där socialarbetaren som gatubyråkrat har ett löst definierat uppdrag inom vilket det finns flera valmöjligheter för olika sätt att agera. Det sociala arbetets praktik kan sägas vara ett uttryck för de normer som styr såväl utformningen av uppdraget, samt varje enskild socialarbetares normer. Utifrån detta går det att säga att den enskilde socialarbetarens perspektiv och normer därför får betydelse för vad som sker i det praktiska sociala arbetet (Svensson 2007).

Ovanstående resonemang om hur normer och värderingar kan tänkas prägla den enskilde socialarbetaren går bland annat att återfinna inom den sociala barnavården, som är en del av den officiellt rådande kulturen och de rådande värderingarna. Den sociala barnavården kan förstås som en avspeglning av moral och av vad socialpolitik anser utgöra en god uppväxt och ett gott föräldraskap. Utifrån det kan man göra sig själv påmind om att det finns många exempel på hur gångna tiders moral och socialpolitik har resulterat i en social barnavård som idag känns mycket avlägsen (Sundell & Egelund 2001). När det gäller normer och förväntningar om föräldraskap finns det kulturella stereotyper om familjeliv, uppfostran och föräldrars brott mot de förväntningar som finns om föräldraskap (Sundell och Egelund 2001).

Grundläggande omsorg, säkerhet, känslomässig tillgänglighet, stimulans, vägledning & gränssättning och stabilitet är sex aspekter som beaktas vid utredning av föräldraförmåga i barnavårdsutredningar inom den sociala barnavården. De utgör tillsammans en del av det verktyg som utredande socialsekreterare använder sig av, kallat BBIC. För att för en oinvid till den sociala barnavården förklara hur BBIC-modellen med dessa sex aspekter kan förstås, skulle de kunna beskrivas som hållpunkter för socialsekreterare utifrån vilka de kan bedöma huruvida en förälder har tillräckligt god förmåga att tillgodose sitt barns behov. Inom den sociala barnavården fungerar BBIC-triangeln alltså som ett ramverktyg. Utöver det bär

socialsekreterare, förutom lagar och förordningar, även med sig sin egen tolkningsram och värderingar. Inom varje aspekt kan en rad faktorer därmed tillskrivas som i sin tur förstärker en resurs eller cementerar en brist i föräldraförmågan. När socialsekreterare ska bedöma föräldraförmåga utifrån BBIC-triangeln görs riskbedömningar utifrån så kallade risk-och skyddsfaktorer som ligger till grund för bedömningen av om barnet riskerar att fara illa. Riskbedömningarna är inte könsmässigt, klassmässigt och etniskt neutrala, utan det är istället socialarbetarnas personliga värderingar om normalitet, som visar sig ha dominerat i riskbedömningarna (Sundell & Egelund 2001).

År 2004 presenterades rapporten ”Jämställd socialtjänst?” av Socialstyrelsen där forskningssammanställningen visade att bedömningar inom socialtjänsten sker utifrån omedvetna värderingar om vad socialsekreterarna tillskriver män respektive kvinnor. Enligt rapporten råder det inom den sociala barnvården en ”modersfixering”, där utredande socialsekreterare utgår ifrån traditionella föreställningar om kön och utifrån det ställer olika krav på mödrar och fäder i förhållande till deras föräldraskap.

Ett sätt att försöka förstå hur mödrars och fäders resurser och brister bedöms i barnavårdsutredningar samt hur utredande socialsekreterare påverkas av normerande föreställningar om föräldraskap kopplat till genus, kan med fördel göras utifrån ett genusvetenskapligt perspektiv. Teoretiska begrepp kan där vara till hjälp för att förstå på vilket sätt genus är med och påverkar yrkesverksamma socionomers handlingar och val i det praktiska arbetet med klienter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte med den här kandidatuppsatsen är att belysa på vilket sätt genus framställs vid bedömningen av föräldraförmåga samt att försöka förstå hur rådande normer och föreställningar om genus hänger samman och påverkar socialsekreterares bedömning av föräldraförmåga i utredningar inom den sociala barnvården.

Jag ämnar uppnå syftet genom att använda mig av och besvara följande frågeställningar;

På vilket sätt framställs genus vid bedömning av föräldraförmåga i barnavårdsutredningar?

Utifrån vilka förväntningar på och föreställningar om föräldrar gör socialsekreterare bedömningen av föräldraförmåga?

På vilket sätt påverkas bedömningen av föräldraförmågan utav rådande normer och föreställningar om genus och föräldraskap?

1.3 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa uppsatsen till att fokusera på socialsekreterares bedömning av föräldraförmåga i barnavårdsutredningar. Detta innebär att fokus riktas på en specifik del av barnavårdsutredningen och att studien därmed inte går närmare in på att undersöka bedömningen av *barnets behov*, av *barnets sammanhang* och beslutfattande och uppföljning specifikt. Inom den sociala barnvården arbetar man med utgångspunkt i barnets bästa och det ska understrykas att även föreställningar och normer avseende barnets genus kan tänkas avspegla barnavårdsutredningar, något som dock inte kommer att belysas i denna studie. Anledningen till denna avgränsning är den begränsade tidsram som en kandidatuppsats måste anpassas till samt mitt specifika intresse för frågor som rör föräldraskap och genus.

Kap 2. Bakgrund och tidigare forskning

2.1 Tidigare forskning

I sökandet efter tidigare forskning har jag upptäckt att forskning inom området genus och social barnavård är vidsträckt. Med utgångspunkt i tidigare forskning som är baserad på studier av autentiska barnavårdsutredningar, intervjuer med klienter och socialsekreterare, samt studier där yrkespraktiker analyserat sin egen verksamhet (tillsammans med forskare), har jag fått en grundlig översikt av forskningen som tidigare gjorts på området. Jag har närmat mig tidigare forskning utifrån mina frågeställningar och utifrån detta skapat en plattform att stå på i utformandet av min problemformulering, inför min empiriinsamling samt i min slutliga analys. Då forskningen inom ämnet har visat sig vara vidsträckt och går långt tillbaka i tiden, avgränsas detta avsnitt till några av de senaste forskningsbidragen inom ämnet, från Sverige. Detta med vetskapen om att det finns mycket forskning från andra länder som säkerligen hade kunnat bidra till min studie.

Vad forskningen säger om föräldraskap och genus generellt, och inte specifikt utifrån den sociala barnvårdens perspektiv, är intressant för min studie. Detta för att förstå hur tankar kring föräldraskap och familjekonstellationer ser ut i en större kontext än den som berör den sociala barnvården, som både klienter och socialsekreterare är en del av. Margareta Bäck-

Wiklund, professor i socialt arbete med inriktning på familjepolitik vid Göteborgs universitet samt Birgitta Bergsten, fil.dr i socialt arbete och högskolelektor vid Vårdhögskolan i Göteborg publicerade år 1997 "Det moderna föräldraskapet – en studie av familj och kön i förändring". Detta utifrån forskningsprojektet "Barns hälsa och välbefinnande i moderna familjekulturer". Det empiriska materialet består av djupintervjuer med mödrar och fäder (32 kvinnor, 28 män och 21 par), KASAM-enkäter, 20 föräldralediga mödrarnas dagboksanteckningar (under en vecka) samt barnavårdscentralens hälsobedömningar av familjernas nyfödda barn. "I ord är familjeprojektet gemensamt och könsneutralt, i handling är det individuellt och könsspecifikt" (Bäck-Wiklund 1997 s. 190). Småbarnsföräldrarna i studien har ordnat sina vardagsliv på olika sätt, de talar alla om jämställdhet men innebörden i det varierar. På ett plan ser det mesta ut som det alltid har gjort i ett traditionellt familjeliv, men det moderna föräldraskapet innebär utforskning av nya alternativ och ständig förhandling att forma fungerande familjeregler utifrån. Med det menar makarna att de gjort ett medvetet och rationellt val i sättet att ordna sitt liv. Mot detta kan det invändas att det trots allt blir en orättvis fördelning och som följd hamnar kvinnorna i underläge. Männerna förlorar å andra sidan också eftersom de har begränsad kontakt och samvaro med sina barn. Studien visar att småbarnsföräldrarna förhåller sig olika till den del av jämställdhetsdiskursen som handlar om könsens lika och delade ansvar för försörjning av och direkt omsorg om familjen. Grunden till detta menar Bäck-Wiklund (1997) vara att kvinnor och män lägger olika innebörd i begreppet ansvar. Medan kvinnor tar huvudansvaret för- och även utför huvuddelen av arbetet med den direkta omsorgen av människorna, står fadern för huvudansvaret avseende och huvuddelen av arbetet med försörjning, bostad mm.

Socialstyrelsen har tagit fram två rapporter om jämställdhetsperspektiv inom socialtjänstens (och hälso-och sjukvårdens) verksamhetsområden år 2004 samt, som en uppföljning, år 2008. Rapporten *Jämställd socialtjänst? - könsperspektiv på socialtjänsten (2004)* togs fram av en arbetsgrupp inom socialstyrelsen bestående av bland annat Petra Ullmanen, fil. Kand i psykologi samt journalist, som arbetat fram det kapitel som jag läst in mig på; "Barn och unga". Tillsammans har Ullmanen med Gunvor Andersson, professor i socialt arbete, gjort en litteraturgenomgång kallad "Svensk social barnavård ur ett könsperspektiv 1993-2003" med upprinnelse i ett regeringsuppdrag till Socialstyrelsen som gjordes mellan juni -november år 2003. Det är den som ligger till grund för kapitlet "barn och unga" i Socialstyrelsens rapport. Litteraturgenomgången består av över 200 titlar av kunskapsöversikter och empiriska studier som har publicerats/antagits för publicering under perioden 1993-2003.

Litteraturgenomgången visar att fäder ofta är frånvarande i den sociala barnavårdens utredningar och bedömningar, där de varken bemöts eller betraktas som fullvärdiga föräldrar. Utifrån en sammanställning av nio svenska studier av barnavårdsutredningar visar det sig att mödrar kontaktades i genomsnitt nio av tio fall, medan motsvarande siffra för fäder (och barnen) var knappt hälften av fallen. Kontakten med fäder i barnavårdsutredningar har ökat sedan 1990-talet, men det dras en skiljelinje mellan att bli kontaktad och att faktiskt vara delaktig i en utredning. Något annat som blir tydligt är hur mödrar görs huvudsakligen eller ensamt ansvariga för brister i omsorgen, medan fäder varken ställs till svars eller granskas på samma sätt. En konsekvens av den ”modersfixering” som råder innebär att behandlande och stödjande insatser i första hand ges till modern, samtidigt som det är brister hos modern och inte hos fadern som avgör om barnet placeras utanför hemmet. I rapporten framkommer det att socialsekreterare utgår från traditionella föreställningar om kön och betonar könsskillnader i sina bedömningar av föräldrar i barnavårdsärenden. Det sociala arbetet kan sägas vara med och medverkar till att återskapa och befästa skillnader mellan könen i samhället. Även behovet av en ”fullständig” familj och en manlig förebild behandlas i rapporten. De som får kontaktfamilj/kontaktperson är ofta barn till ensamstående mödrar. De flesta fäder till de barn som får en kontaktfamilj är frånvarande. Tanken är att det är viktigt att ersätta eller i varje fall kompensera för faderns frånvaro, och den är starkt förankrad och har en lång historia i socialt arbete.

Maria Bangura Arvidsson, Fil. Dr. i socialt arbete, och universitetslektor, publicerade år 2003 avhandlingen ”Ifrågasatta fäder- om fäder till socialt utsatta barn”. Det med syftet att undersöka vilken syn på fadern och hans relation till sitt barn som kom till uttryck i socialtjänstens barnavårdsutredningar, i intervjuer med socialsekreterare samt hur ifrågasatta fäder själva beskriver bemötandet inom socialtjänsten och upplevelsen av faderskapet. Banguras studie, som genomfördes mellan år 2000-2001, är kvalitativ i form utav textanalys av 40 stycken barnavårdsutredningar samt intervjuer med 13 socialsekreterare på två socialkontor samt 19 pappor. Banguras avhandling finns med i litteraturgenomgången i Socialstyrelsens rapport från år 2004. Bangura (2003) menar att ifrågasatta fäder i litteratur och forskning framstår som frånvarande i dubbel bemärkelse; att de knappt syns i litteraturen förstärker den allmänna uppfattningen om att fäder till socialt utsatta barn är frånvarande samtidigt som att modersfixeringen och kvinnodominansen inom den sociala barnavården utgör en ytterligare anledning till att de inte syns. Bangura (2003) menar att det ifrågasatta faderskapet manifesteras i interaktionen mellan papporna och sociala myndigheter angående

barnet. Socialsekreteraren bidrar till skapandet av ifrågasatt faderskap genom att relatera till redan existerande normer om faderskap och föräldraskap, vilken i sin tur även påverkar pappornas bild av sig själv. Fäderna uppfattas som viktiga, men många av dem anses inte klara av att leva upp till ett normalt föräldraskap, ett föräldraskap som definieras utifrån modrande egenskaper. De föreställningar som socialsekreterarna har, mer eller mindre medvetet, om barns behov och tillräckligt gott föräldraskap leder enligt Bangura till könsåtskillnad och traditionella könsrollsmönster, en konsekvens av att bedömningar sker på ett oreflekterat sätt som befäster och reproducerar dessa könsroller (Bangura 2003).

En annan studie som återkommer i referenslistor till antologier och forskning inom området är den som Ingrid Claezon presenterar i boken *Att göra skillnad - könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar* (2008). Den utgör en sammanställning av ett projekt som stiftelsen Allmänna Barnhuset drivit där verksamma socionomer, främst inom socialtjänsten i olika kommuner i landet, tillsammans i forskningscirkelar arbetat för att reflektera över könade föreställningar och förhållningssätt i det egna professionella vardagsarbetet. Varje enskild forskningscirkel har genomförts i samarbete med en FoU-enhet. De forskningscirkelar som arbetat med frågeställningar specifikt kring föräldraskap och könsföreställningar är de som kan anses vara mest relevanta för denna studie. Utifrån dem ges exempel på hur det är mödrarna görs ansvariga för barnen medan faderns föräldraroll ofta marginaliseras. I forskningscirkeln från Kalmar län utgick man från föreställningar som det huvudsakliga studieobjektet, hur det talas om de klienter som förekommer i utredningars text och som speglar utredares egna föreställningar om kön. Kortfattat visar resultatet av studien klienter tillskrivs olika egenskaper, där det är mödrar som görs otillräckliga med svårigheter att sätta gränser medan fäder görs frånvarande (läs betydelselösa) i utredningarna. I studieciirkeln vid Uppsala socialtjänst syftade studien huvudsakligen till att undersöka socialtjänstens syn på mödrars respektive faders omsorgsförmåga utifrån hur den framträder i barnavårdsutredningar. I materialet fann man att traditionella typifieringar av mödrar och fäder gjordes, där modern står för det emotionella och fadern för gränssättning och aktiviteter. Resultatet visade sig även att fäder beskrivs i väldigt positiva ordalag när de tar sitt föräldraansvar, företeelser som för mödrar förefaller mer självklara.

2.2 Begreppsdefinitioner

2.2.1 Barnavårdsutredningar

I den här studien syftar begreppet barnavårdsutredningar till utredningar inom den sociala barnvården, de sociala myndigheternas försök till att klarlägga om ett barn far illa. Begreppet ska förstås som ett antal sammankopplade delutredningar. I detta ingår därmed allt ifrån en så kallad förhandsbedömning, där det utreds om det föreligger behov för utredning, till att utreda huruvida barnet far illa och kommer att fortsätta fara illa. Även utredning av lämplig insats samt uppföljning kan avslutas innefattas i termen som sådan (Sundell & Egelund 2001).

2.2.2 BBIC

BBIC står för Barns behov i centrum och är ett system för utredning, planering och uppföljning inom social barnvård. Den teoretiska modellen, med ursprung i Storbritannien, är uppbyggd som en triangel där tre områden ingår; barnets behov, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familj och miljö. I triangelns mitt finns barnet. Inom varje huvudområde finns ett visst antal faktorer som man systematiskt kan undersöka och som sedan kopplas samman med faktorer i de andra delarna av triangeln (Dahlberg & Forssell 2006).

2.2.3 Föräldraförmåga

När jag i den här studien använder mig av begreppet föräldraförmåga utgår jag ifrån den definition och funktion som begreppet har i den ovan beskrivna BBIC-triangeln. Termen föräldraförmåga används för att beskriva hur en förälder klarar sin föräldraroll genom att tillgodose barnets behov. Kunskap om föräldraförmåga bygger på att undersöka föräldrarnas beteende och hur det i sin tur påverkar barnet. När man i utredning talar om föräldraförmåga ska såväl resurser och brister hos föräldern utifrån ett antal olika aspekter belysas (Dahlberg & Forssell 2006).

2.2.4 Genus

Begreppet genus är menat att fungera för att se hur människor formas och formar sig till man och kvinna, och hur detta i sin tur bildar det som Yvonne Hirdman, tidigare professor i kvinnohistoria vid Göteborgs universitet och professor i genushistoria vid Stockholms universitet, kallar för ”Samhälleliga avlagringar”; hur formeringarna finns i kulturens, politikens och ekonomins ”väggar” som bärande kolonner (Hirdman 2004 s. 11). Det latinska begreppet betyder slag, sort, släkte, kön. Hirdman (2004) tar avstånd från begreppet ”könsroll” som tidigare använts flitigt. En del av den kritik som riktas mot användandet av

begreppet könsroll är den som utgår ifrån att ordet mer eller mindre ofrånkomligt bidrar till en uppdelning mellan *kön*; som i kropp, könsorgan, biologi och *roll*; som i social konstruktion. Enligt Hirdman (2004) upprätthåller och uppmanas man, utifrån användandet av begreppet könsroll, att ställa frågan om vad som egentligen spelar mest roll för människors uppträdanden; är det ”könet” eller är det ”rollen”? För att undkomma det kan istället ordet *genus* användas. Ett invändande som har riktats mot *genus*begreppet är varför man inte bara kan kalla det för *kön*, men med den innebörden som begreppet *genus* har, något Hirdman (2004) menar är en befogad invändning. Det som avgör valet av begrepp är smak. Hirdman (2004) understryker dock att användandet av ordet ”*kön*” är ett ”orent” ord som använts i årtusenden och som står för en rad olika betydelser. Hirdman menar vidare att *genus* utgör ett avstånd till det laddade ordet ”*kön*” och behövs som begrepp för att kunna tala om hur man talat och talar om *kön*. Jag kommer i min uppsats att använda begreppet *genus* i enlighet med och med anledning av ovanstående.

Kap 3. Teoretiska utgångspunkter

Teori kan förklaras som ett sätt att beskriva, förklara eller förstå ett visst fenomen. Det finns inte några teorier som kan förklara allt utan en teori fungerar snarare på så vis att den utgår från ett perspektiv och det blir då vissa aspekter av det som studeras som lyfts fram. Det innebär i sin tur att andra aspekter antingen hålls i bakgrunden eller inte alls finns med (Svensson 2011). Jag var ute efter en *genusteori* som kunde vara till hjälp för att förstå hur *genus* görs och påverkar utredande socialsekreterare i barnavårdsutredningar. I sökandet efter en specifik teori framgick att *genus*forskning är omfattande och så även *genusteorier* som kan förklara vad som ligger till grund för skillnader i vad som tillskrivs och förväntas av män och kvinnor. Det finns *genusteorier* som kan hjälpa till i den förståelsen, i såväl internationell som svensk forskning. Yvonne Hirdmans *genusteori* är flitigt använd inom *genusvetenskaplig* forskning i Sverige sedan 1980-talet. Hirdman har tagit fram en teori om *genus*system och *isärhållandets princip* som kan tillämpas för att förstå vad *genus* är, hur *genus* görs; kvinnors underordning och hur åtskillnader mellan kvinnor och män är med och skapar *genus*ordningen. Jag anser det nödvändigt att understryka att det har skett en viss förändring i förhållande till de historiska exempel som Hirdman fyller sin teori med. Hirdmans teori har kritiserats för att vara just statisk och ge begränsat utrymme för förändring av systemet (Mattsson 2010). Hirdman (2004) understryker själv att det hon skriver är i renodlad och förenklad form, och ger en statisk och teoretisk bild. Jag anser dock att teorin är lämplig för

min studie utifrån att den, detta till trots, kan bidra till en genusvetenskaplig förklaring till hur man kan förstå skapandet av genus.

Vidare är något som blir tydligt när man läser in sig på Hirdmans teori är att den framställer kön som en isolerad kategori, en brist som teorin har kritiserats för tidigare. Den komplexa och mer dynamiska delen av kön som kategori i relation till andra kategorier som klass och etnicitet är ingenting teorin öppnar upp för (Mattson 2010). I relation till genus finns flera maktstrukturer som öppnar upp för en ny dimension att förstå särskiljande och underordning utifrån. För mig att friställa genus som oberoende av andra faktorer i den samhälleliga kontexten som de socialsekreterare jag mött lever och praktiserar i, skulle innebära att jag avgränsar min analys till att se på genus och dess påverkan som en helt och hållet fristående faktor. Inom feministisk forskning har kritik riktats mot en sådan ensidig analys och därigenom har begreppet intersektionalitet introducerats. Enligt forskaren Tina Mattsson (2010) kan genus inte isoleras i genusvetenskapliga analyser, det är viktigt att istället hantera den komplexitet som samspelet mellan olika perspektiven skapar. Utifrån detta samt respondenternas egna reflektioner om den vikt de olika kategoriernas interaktion åläggs, har jag valt att i delar av min analys komplettera den genusteoretiska aspekten med ett intersektionellt perspektiv.

3.1 Yvonne Hirdmans genusteori

3.1.1 Isärhållandets princip

Hirdman (2004) menar att ett stereotypiskt tänkande kring män och kvinnor, och med vad könen är uppbyggda, kan förstås utifrån tre formler. De i sin tur utgör grunden för hur genus ”görs” och är en del av det genussystem och isärhållandets princip som Hirdmans teori bygger på. *Grundformeln* beskriver kvinnan som en ”skugga”, kvinnan är en icke-varelse, iförhållande till mannen. *Jämförelsens formel* beskriver kvinnan som en ofullgängen man, inte riktigt färdigbakad, där det fattas något. Det är i jämförelsen med mannen som kvinnan formas, och kvinnan är ständigt vägd och mätt i relation till mannen som står över kvinnan. Kontrasternas kvinna beskrivs i den tredje formeln, *den normativa formeln*. Hirdman (2004) beskriver sättet att tänka kring de två människosorterna uppbyggt på dikotomier, motsatspar. Där kan ordningsstrukturer som manligt/kvinnligt inordnas under. Kvinnan är inte bara ofullgängen utan även annorlunda, med egenskaper som mannen inte har. Utifrån detta menar Hirdman (2004) alltså att genus görs av isärhållning, av åtskillnaden, där män och kvinnor

inte bör blandas. Ett grundtema i den sista formeln är hur idealkvinnan böjer sig inför sitt biologiska öde, att bli mor och föda barn. Ett tema som fick vetenskaplig förstärkning i och med Darwins funderingar kring könen i evolutionsteorin från år 1871. Hirdman menar att man genom att renodla ovanstående stereotyper riskerar att göra dem statiska och beroende av olika perioder. I verkligheten är såväl tankar, föreställningar och känslor om Kvinnan förenade. Hirdmans poäng är dock att skilja på dem för att synliggöra hur specifika egenskaper tillskrivs kvinnor för att de är kvinnor.

3.1.2 Genussystemet

Ovanstående stereotypa formler kan sägas ligga till grund för hur vi skapar föreställningar, normer och förväntningar om manligt och kvinnligt i vårt samhälle, vilket Hirdman (2004) konstruerat ett begrepp för; genusystemet. Den naturliga ordningen; normativa uttalanden om det stora börret mellan man och kvinna, och relationen där emellan är en del av genusystemet. I den naturliga ordningen är det Han som tar hand om Henne, den svagare och den barnafödande. ”Att föda barn är en förmåga som sällan inhöstat kvinnor sociala vinster. Tvärtom har den styrkt förståelsen av kvinnan som en sort närmare jorden [...], mer djurlik i sin egenartade uppsvälldhet, sitt födande och sitt ammande än mannen/människan någonsin kan bli” (Hirdman 2004 s. 80). Hirdman (2004) tar upp frågan om huruvida det faktiskt är de biologiska skillnaderna mellan man och kvinna som ligger bakom de stereotypiska genusformlerna. Vidare menar Hirdman (2004) att hon inte oprövat vill ge den biologiska förståelsen huvudrollen och därför väljer att gå in och diskutera biologin. Det största bekymret utifrån den naturliga ordningen, kvinnors barnafödande, är att det skapas en ursituation som skapar en övertygelse om kvinnans underordnad, kvinnan hemma är kvinnans naturliga plats. Det Hirdman (2004) menar är att det viktiga är att förstå att biologin i sig inte är orsak till kvinnors andra ordning i världen, den leder inte i sig fram en manlig dominerande ställning och den skapar inte i sig den manliga normen. ”Att hävda att något är naturligt betyder således inte att man måste acceptera en rad följdföreteelser som evigt givna som naturliga: att kvinnor ska vara bundna till hem/hus, det lilla livet osv (Hirdman 2004 s. 83). Utifrån det varken legitimerar eller gör biologin åtskillnaden naturlig. Det är däremot i ovanstående resonemang som stoffet till den primära isärhållningen finns, i det faktum att kvinnors barnafödande förmåga livnärt tankar om kvinnors andra ordning, om deras annorlundahet och underlägsenhet. Det mönster som formas utifrån genuskontraktets paragrafer förstärker i sin tur konturerna kring genustyperna. Hirdman (2004) ger ett tydliggörande exempel; ”Om det är skumt i rummet och svårt att se om det är han eller hon som sköter tröskandet så flinkt, så är det desto mer upplyst i kontraktparets hus: Hon vid

spisen, eller i sängen. Han vid brännvinsskåpet, kommoden eller helst kanske på tröskeln, på väg ut” (Hirdman 2004 s. 94). Det stereotypa kontraktet kan därmed beskrivas som den situation som skapar förutsättning för ”genusbunden rationalitet”, för upprepning och bekräftelse av världens naturliga ordning och upprätthållandet av ett genussystem.

3.2 Intersektionalitet

”Jag förstår kön som en komplex kategori som görs i relation till andra kategorier som sexualitet, klass och etnicitet” (Mattson 2007 s. 264). Tina Mattsons (2007) hänvisar till teoretikern Anne McVintock som menar att kön, sexualitet, klass och etnicitet alltid görs i och genom varandra. Det innebär således även olika förtryck, normer och ideal. Med utgångspunkt i ovanstående kan man genom att väva samman görandet av kön/genus med; sexualitet, klass och etnicitet, gör en intersektionell analys där man studerar interaktionen som finns mellan de olika kategorierna. En intersektionell analys handlar om att göra en komplex och dynamisk analys av maktstrukturer. Kategorier som de ovan nämnda, som länge har upplevts vara isolerade från varandra, utgör de centrala delarna av den intersektionella analysen. Med utgångspunkt i genusanalys visar den intersektionella analysformen att kön inte endast konstrueras genom att kvinnor och män ställs mot varandra som olikheter. Det finns även olika femininiteter och maskuliniteter som konstrueras genom att flera kategorier vävs i konstruktionen. Syftet med den intersektionella analysen är att fånga in samspelet och skärningspunkten mellan olika kategorier och strukturer (Mattsson 2010).

Kap.4 Metod

4.1 Val av metod

Jag har gjort en kvalitativ studie där jag har använt mig utav vinjettmetodik i intervjuer och därefter en gruppintervju. Vinjettmetoden har använts i sex stycken enskilda intervjuer med respondenterna i studien, där samtliga fick göra bedömningar av det hypotetiska ärende som vinjetten bestod av. I gruppintervjun fick respondenterna tillsammans ta del av deras enskilda bedömningar och utifrån dem diskutera av mig utvalda teman med varandra i grupp. Med hjälp av kvalitativa metoder kan man i en studie fånga in nyanser och sätta in normer och värderingar i ett sammanhang, samt få en djupare förståelse för olika fenomen och perspektiv (Ahrne & Svensson 2011). Detta överensstämmer med det Alan Bryman (2011) tar upp i sin bok ”Samhällsvetenskapliga forskningsmetoder” där han skriver att kvalitativ forskning

handlar om att söka en förståelse av mänskligt beteende, snarare än att söka en förklaring till det (Bryman 2011). Mitt metodval grundar sig i att jag utifrån mitt syfte och mina frågeställningar velat undersöka (1) socialsekreterares bedömningar av föräldraförmåga utifrån genus, vilket vinjetter kan bistå med och (2) hur socialsekreterare resonerar kring deras bedömningar av föräldraförmåga utifrån ett genusperspektiv, vilket en gruppintervju med kvalitativa och öppna frågor kan generera svar på.

Min ambition var till en början att genomföra en aktstudie av autentiska barnavårdsutredningar. I samråd med min handledare blev det klarlagt att en sådan aktstudie skulle bli alltför omfattande inom ramen för vad en c-uppsats rymmer. Det blev också tydligt att det efter etiska överväganden skulle komma att bli problematiskt att få tillgång till barnavårdsutredningar som var avidentifierade samt att få samtycke till att använda utredningarna från berörda klienter.

4.2 Urval

Urvalsprocessen inleddes med ett så kallat tvåstegsurval, där jag via mail och telefonsamtal kontaktade enhetschefer/kontaktpersoner på individ- och familjeomsorgen vid flera olika socialförvaltningar i länet. Detta för att via dem komma i kontakt med utredande socialsekreterare i verksamheterna. Utifrån svårigheten att få tag på respondenter med möjlighet att ställa upp valde jag att redan från början kontakta flera förvaltningar. Till en början var planen att därefter, i urvalet av intervjupersoner, göra ett så kallat slumpmässigt urval. Detta utifrån en förteckning på verksamma socialsekreterare där jag slumpmässigt skulle kunna välja ett antal socialsekreterare (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Istället kom det att bli ett snöbollsurval, där de enhetscheferna/kontaktpersonerna som visat intresse för studien tog med sig frågan till socialsekreterarna i de olika verksamheterna och frågade vilka som var intresserade. Till slut fick jag ihop sex stycken intresseanmälningar från socialsekreterare som hade möjlighet att delta i studien, vilket jag ansåg var ett bra antal för att kunna genomföra enskilda intervjuer med samt samla för en gruppintervju inom den tidsram som jag hade planerat.

Mitt urval består av sex stycken kvinnliga socialsekreterare verksamma på individ- och familjeomsorgen vid två olika socialförvaltningar i en stad i södra Sverige. Bland de sex respondenterna arbetar en med familjehemsutredning, två som utredande socialsekreterare med ungdomar 12-18 år, två som utredande socialsekreterare med barn mellan 0-12 år samt

en som utredande socialsekreterare med barn mellan 0-18 år. Respondenterna har olika lång erfarenhet av arbetet inom och anställning vid individ-och familjeomsorgen på de olika förvaltningarna. Då arbetsfältet är dominerat av kvinnliga anställda kan sannolikheten för en jämt fördelad spridning mellan kvinnliga och manliga respondenter i ett slumpmässigt urval tänkas vara liten. Utifrån att urvalsprocessen inför denna studie utgjordes av ett snöbollsurval, kunde spridningen av kön mellan respondenterna inte heller påverkas. Jag hade enskilda intervjuer med samtliga respondenter och under gruppintervjun deltog fem av sex stycken respondenter.

4.3 Vinjetten

4.3.1 Konstruktion av vinjett

Vinjetter är korta historier som beskriver en person, en situation eller ett skeende. Vinjetterna, som forskaren konstruerar, förses med variabler som forskaren anser vara viktiga/avgörande i en val- eller bedömningssituation. Metoden används för att studera människors värderingar och val och sambandet med olika attityder inom vissa sociala grupperingar (Egelund 2008).

Ett viktigt metodologiskt övervägande i användandet av vinjetter är svårigheten med att utforma en realistisk vinjett som speglar den händelse som man vill gestalta. Egelund (2008) menar att man bör konstruera de hypotetiska vinjetterna med verkliga fall som förebild. För att kunna arbeta fram en användbar vinjett utgick jag ifrån Ulla Jergebys (1999) avsnitt om konstruktion av vinjetter, för att förstå de viktigaste komponenterna. Därefter läste jag in mig på litteratur rörande barnavårdsutredningar för att få en bild av hur de är uppbyggda inom socialtjänsten samt inspiration till möjlig handling. Jag utgick då framförallt ifrån böckerna *BBIC i praktiken – att knäcka koden* (Dahlberg & Forssell 2006) samt *Barnavårdsutredningar – en kunskapsöversikt* (Sundell & Egelund 2001). Utifrån litteraturen samt mina erfarenheter från praktik och sommarjobb med barnavårdsutredningar på en familjehemsinstitution, prövade jag därefter konstruera vad jag ansåg vara en realistisk vinjett.

För att innan användandet av vinjetten försäkra mig om att vinjetten motsvarade praktikers verkliga ärenden valde jag att ta hjälp av erfarna socionomer med lång erfarenhet av barnavårdsutredningar vid utredningsavdelningen på en barn-och familjehemsinstitution. Under empiriinsamlingen framkom det att respondenterna ansåg att ärendet i sig och problematiken i det, låg nära deras autentiska ärenden. Respondenterna menade dock att deras

ärenden vanligtvis innefattar en något mer mångfacetterad problematik än ärendet i vinjetten, vilket jag också var medveten om under konstruktionen av vinjetten.

Under konstruktionen vägde jag mellan att konstruera en vinjett med en ensamstående förälder och en umgängesförälder eller en ensamstående förälder där den andra föräldern var avliden. Enligt tidigare forskning är det i störst utsträckning barn till ensamstående mödrar som är aktuella i barnavårdsutredningar där fäderna är frånvarande och det var med utgångspunkt i det som jag inte hade för avsikt att skriva en vinjett som handlade om ett sammanlevande föräldrapar med gemensam vårdnad i första hand (Andersson & Ullmanen 2004). En annan anledning till detta var risken att respondenterna utifrån den uppstyltade situation som bedömningen av ett hypotetiskt ärende kan liknas vid, kanske skulle komma att göra en mer ”regelrätt” bedömning än vad de annars möjligen skulle ha gjort i verkligheten. Det vill säga göra en lika omfattande och likartad bedömning av både fadern och modern, utifrån jag på förhand hade informerat om att studien skulle handla om genus. Att istället konstruera en vinjett där respondenterna endast kunde bedöma en ensam förälder verkade vara ett sätt att undvika detta. Det visade sig dock under min empiriinsamling att respondenterna själva ansåg att de skulle göra större skillnad om vinjetten hade rört samlevande föräldrar än i fallet med en ensamstående förälder, i alla fall i verkligheten, mer om detta i avsnittet om analys nedan.

4.3.2 Vinjettmetodens förtjänster och begränsningar

Förutom den ovan nämnda svårigheten med konstruktionen av vinjetten är tendensen för respondenten att läsa in information i vinjetten ytterligare en begränsning med metoden. Egelund (2008) menar att praktiker inte sällan hävdar att de ofta brukar ta ställning till ärenden utifrån mer information än vad en vinjett utger. Risken för att ”läsa in” information i vinjetterna för att kunna komma fram till en bedömning ökar därmed. Det blir därför av vikt att upplysa om betydelsen av att respondentera i möjligaste mån gör sina bedömningar utifrån vinjetten och endast den information som presenteras där i, något som jag informerade respondenterna om. (Egelund 2008). En farhåga inför att respondenterna i min studie skulle ta del av vinjetten var att de skulle läsa in flera variabler än genus i vinjetten, och därför göra olika bedömningar. För att till viss del undkomma detta fick vinjetten innehålla all den information som respondenterna kunde tänkas behöva och därmed inte behövde läsa in själva. Som forskare är det svårt att veta utifrån vilka exakta grunder respondenterna gör den bedömning de gör av en vinjett. I gruppintervjun kom flera faktorer avseende föräldern (klass

och etnicitet) samt reflektioner kring vad barnets kön och ålder har för betydelse i bedömningen upp för diskussion, vilket bidrog till att det gick att följa de grundval utifrån vilka respondenterna gjort sina bedömningar.

En annan begränsning med vinjettmetoden är att de är konstruerade som hypotetiska berättelser. Detta innebär att respondenterna förväntas göra bedömningar utifrån vad de kan tänka sig att göra, och inte vad de faktiskt gör i verkligheten. Vilka skillnader som kan finnas där emellan är svårt för forskaren att veta (Egelund 2008).

En av vinjettmetodens förtjänster är att man kan söka efter förklaringar till värderingar och val genom att inkludera kvalitativa moment i datainsamlingen, då vinjetteknik annars faller inom ramen för kvantitativ metod när den används med enkäter/strukturerade intervjuer. Det som då kan identifieras är vilka faktorer som är avgörande för utfallet av exempelvis professionella bedömningar (Egelund 2008). Med kvalitativa inslag kan forskaren då få fram information om professionella förhållningssätt och personliga/moraliska uppfattningar (Egelund 2008). Att kunna komplettera vinjettmetoden och stärka vinjettens funktioner med hjälp av kvalitativa frågor och en gruppintervju bidrog till att det i studien kom fram flera och förklarande resonemang till bedömningarna av föräldraförmåga.

4.3.3 Handling

Respondenterna fick ta del av två olika vinjetter, som i grund och botten var identiska med den enda skillnaden att förälderns könstillhörighet var utbytt i hälften av vinjetterna. Tre respondenter fick alltså ta del av en vinjett om en ensamstående moder och de tre andra en vinjett om en ensamstående fader. Syftet med att manipulera vinjetten genom att byta ut variabeln kön på föräldern var att se om det fanns några skillnader i hur man beskrev och bedömde ärendet beroende på om det rörde sig om en fader eller moder.

Vinjetten finns med i sin helhet som bilaga (se kapitel 8 "Bilaga 1"). I korthet handlar vinjetten om en 11årig pojke vid namn John som lever tillsammans med sin moder/fader. Modern/fadern beskrivs ha ett stort engagemang i Johns fotbollsintresse samt skolgång. Johns fader/moder avled när John var två år gammal. John har en åtta år äldre halvsyskon som han aldrig har bott tillsammans med, i övrigt har John inget nätverk på när en moster/faster samt mor-/farföräldrar på annan ort. John har i skolan betett sig annorlunda under det senaste halvåret, haft hög skolfrånvaro och klagat på huvudvärk. Tidigare har John varit en duktig och glad pojke. Johns förälder har på senare tid brustit i kontakt med skolan. Modern/fadern visar

sig lämna John ensam hemma då och då, med anledning av att hälsa på sin nya partner på annan ort. Detta har skett framförallt på helger men ibland även på vardagen. John har då blivit lämnad med sin halvsystem, men ibland har modern/fadern glömt bort att ordna så att något tar hand om John när hon/han skulle resa bort, varpå John har lämnats helt ensam och fått ta ett stort ansvar utan att ha någon vuxen i närheten. John har även beskrivits gå själv ut på kvällarna utan att moder/fader/systemen vetat om var han är.

4.4 Gruppintervju

4.4.1 Gruppintervjuns förtjänster och begränsningar

Användandet utav gruppintervju som ett mer djupodlande kvalitativt moment i kombination med vinjetter kan som ovan nämnt generera förklaringar till varför respondenterna gör de bedömningar de gör (Egelund 2008). I gruppintervjuer kan en forskare få fram nyanseringar som är viktiga, något som gick att se i gruppintervjun utifrån respondenternas reflektioner och tankar och även nya funderingar när det kom fram att vinjetten var manipulerad och att respondenterna hade fått ta del av ”olika” föräldrar (Egelund 2008).

Under gruppintervju blev det även tydligt att det är ovanligt att som i situationen med vinjetten, ta del av och ta ställning till ett ärende helt själv. Ofta arbetar respondenterna tillsammans i arbetsgruppen bestående av flera socialsekreterare och de har därmed alltid någon att resonera tillsammans med. Gruppintervjun är därmed en form som respondenterna vanligtvis förekommer och arbetar i, en naturlig miljö för respondenterna att diskutera och resonera kring ärenden i. De skillnader i hur respondenterna kan tänkas bedöma autentiska ärenden på, jämfört med hypotetiska vinjetter, togs även upp under gruppintervjun vilket gjorde det möjligt för mig att ta det i beaktande inför min analys.

En svårighet som kan uppstå när intervju i grupp används som metod är att det kan vara svårt att organisera dem, där man som forskare ska få människor att ställa upp samt dyka upp på de avtalade tiderna (Bryman 2011). Detta var inte något som blev ett problem då korrespondensen med respondenterna fungerade smidigt samt att respondenterna hade möjlighet att avsätta tid för de enskilda samt gruppintervjun.

En ytterligare svårighet är att gruppintervjuer genererar en stor mängd data som kan vara svårt att analysera. I denna begränsning inbegrips även att inspelningarna till viss del bör förväntas att innehålla ohörbara delar där det kan bli svårt att höra vem som säger vad. Detta kan i sin

tur försvåra transkriberingen avsevärt (Bryman 2011). Det underlättade att jag hade haft en enskild intervju med respondenterna innan gruppintervjun, och därmed lyssnat till och transkriberat deras röster en gång tidigare, vilket gjorde att det inte var något problem att höra vem som sa vad på inspelningen av gruppintervjun.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Ett begrepp som man talar om när det gäller en metods tillförlitlighet är *validitet*, som innebär huruvida man i en studie mäter det som man avsett att mäta med hjälp av de metoder man använt sig av (Jönsson 2010). I den här studien handlade detta till att börja med om att konstruera en vinjett som skulle kunna mäta socialsekreterares bedömning av föräldraförmåga. För att öka validiteten av vinjetten tog jag hjälp av erfarna socionomer som arbetar med utredning inom den sociala barnvården, för att få feedback avseende vinjettens verklighetsförankring, ordningsföljd, huruvida delar var överdrivna eller behövde styrkas samt om de bedömde att vinjetten var ett lämpligt verktyg för att få bedömningar om föräldraförmåga. Vinjettmetodens validitet påverkas även av vinjettens hypotetiska form och den bristande möjligheten att följa upp om föreställningarna motsvarar faktiska handlingar. Detta innebär att sannolikheten är stor för att svaren på vinjetten är av låg validitet. Dock understryker Egelund (2008) hur kvalitativa inslag i datainsamlingen kan korrigera en del av det problemet som uppstår vid en mer kvantitativ insamlingsmetod med vinjetter, vilken i sin tur bidrar till högre validitet. Det var med anledning av detta som jag valde att även göra en gruppintervju i min studie. (Egelund 2008). Gruppintervjun som metod kan i min studie anses vara validerad utifrån att den hjälpt mig att reda i den mer analytiska delen av mitt syfte som handlar om att försöka förstå och finna en förklaring till på vilket sätt normer och föreställningar om genus och föräldraskap påverkar socialsekreterares bedömning av föräldraförmåga (Bryman 2011).

En annan del av resonemangen som kan föras kring en metods validitet är hur det i användandet av intervju som metod finns stort tolkningsutrymme för forskaren. Inga garantier kan ges för att forskaren tolkar det som intervjupersonen har sagt, i enlighet med det intervjupersonen faktiskt menade, vilket gör att validiteten kan anses vara lägre (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Detta gäller i min studie för såväl de enskilda intervjuerna med vinjetterna samt i gruppintervjun. För att undvika att jag gjorde tolkningar som låg allt för långt från socialsekreterarnas egna presenterade jag den första delen av min empiri (vinjettbedömningarna) för respondenterna i gruppintervjun, där det i några fall blev en diskussion

om hur mina tolkningar faktiskt representerar det som respondenterna menade. Därmed har oklarheter och eventuella flertolkningar kunnat redas i under gruppintervjun. Då det i gruppintervjun uppkom oklarheter bad respondenterna om förtydliganden.

Ett annat centralt begrepp som behandlar metodens tillförlitlighet är reliabilitet, som handlar om huruvida man vid en upprepad studie skulle få fram samma resultat eller om resultatet beror på slump eller tillfällighet (Bryman 2011). Reliabilitetskravet är ett kriterium som i de flesta fall är svårt att uppfylla inom kvalitativ forskning eftersom ”det är omöjligt att frysa en social miljö och de sociala betingelser som gäller vid en inledande studie” (Bryman 2011).

Enligt Ulla Jergeby (1999) anses vinjettmetoden ge god reliabilitet om den tillämpas följdriktigt med hög grad av kontroll (kvantitativt). I min studie har såväl empiriinsamlingen som kodningen utav vinjettbedömningarna gjorts utifrån kvalitativ metod, vilket innebär att den kontroll och standardisering som Jergeby (1999) talar om inte har kunnat uppfyllas.

Angående gruppintervjuer menar Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) att en intervju säger något om stunden då den gjordes, om hur respondenterna har uppfattat ämnet i fråga samt vad som tillskrevs diskussionen vid den tidpunkten, men inget annat utanför den situationen.

Intervjuer kan därmed inte sägas säga allt och är präglade av såväl den sociala som språkliga kontexten (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011).

En forskningstexts *transparens* inverkar även den på studies tillförlitlighet. Det innebär att forskaren ska redogöra för forskningsprocessen så att läsaren kan ta del av hur forskaren i sitt metodval har tänkt och resonerat. Utifrån detta är det bättre att som forskare vara medveten om eventuella svagheter i sin så kallade forskningsdesign, än att tvärtom försöka dölja den eller inte alls vara medveten (Svensson & Ahrne 2011). Ambitionen har varit att genom en tydligt och rättvis framställning av mina metodologiska överväganden, genomgången utav begränsningar och förtjänster samt tillförlitlighet, ge läsaren en rättvis bild av processen.

4.6 Hur materialet har bearbetats

I denna studie kan empirin sägas utgöra två delar, empiri från de enskilda intervjuerna i form av vinjettbedömningar samt empiri från gruppintervjun.

Vinjettbedömningarna i de enskilda intervjuerna genererade ett material som kunde hjälpa mig att svara på den deskriptiva delen av mitt syfte, nämligen på vilket sätt genus framställs i bedömningen av föräldraförhållanden. Sammanställningen av bedömningarna gav mig också ett

material att tillhandahålla respondenterna i gruppintervjun för att få en inblick i deras reflektioner och förklaringar till de bedömningar som de gjort av vinjetterna och gör som praktiskt verksamma socialsekreterare. I bearbetningen av den empirin som vinjettbedömningarna utgjorde började jag därför med att läsa igenom samtliga transkriberingar från de enskilda intervjuerna för att få en överblick över materialet och de likheter och skillnader som eventuellt fanns i respondenternas bedömningar. Kodningen gjordes därefter inledningsvis utifrån de frågor som samtliga respondenter hade fått svara på mellan varje vinjettdel, för att på så sätt kunna jämföra deras svar och bedömningar. Till detta tillkom ytterligare ett antal koder utifrån ett par övergripande teman som gick att ringa in och som samtliga respondenter i olika utsträckning berört i de enskilda intervjuerna. Dessa handlade om *att vara ensamstående förälder, förälderns samarbete och delaktighet vid utredning, ny partner, avliden föräldern, att inte vara nåbar, att lägga över ansvaret på andra*. Att koda på detta sätt genererade mer specifika aspekter som spelar in i socialsekreterares arbete med barnavårdsutredningar och bedömning av föräldraförmåga. Aspekter som respondenterna själva tog upp och som jag själv hade kunnat missa genom att endast koda utifrån de frågor jag ställde i de enskilda intervjuerna.

I konstruktionen av intervjuguiden inför gruppintervjun gjorde jag sammanfattningar utifrån kodningen av vinjettbedömningarna. Jag kände mig till en början osäker på om de gruppintervjufrågor faktiskt skulle hjälpa mig att svara på mina frågeställningar. Intervjuguidens olika tematiska sammanfattningar visade sig vara goda utgångspunkter utifrån vilka respondenterna kunde diskutera tillsammans med varandra. Under gruppintervjun kom respondenterna vid flera tillfällen själva in på de olika teman som jag ringat in, vilket gjorde att jag ibland presenterade sammanfattningarna ett tag efter att respondenterna kommit in på ämnet.

Gruppintervjun genererade även den ett stort material att koda och analysera. Även här började jag med att läsa igenom transkriberingen av gruppintervjun noga utan att börja koda direkt. Ur detta sprang två övergripande teman, bedömningen av föräldraförmåga i barnavårdsutredningar och socialarbetares föreställningar om genus, vilket kan sägas sammanfatta syftet och frågeställningarna med studien. Dessa kunde sedan delas upp i underliggande teman för att skapa struktur i kodningen; *när föräldrar lever tillsammans, om mödrar och fädernas olika roller, delaktighet, en ny relation, hjälpsökande mödrar och fäder, att vara ensamstående förälder, manliga förebilder, gränsföräldrar, samhällsbilden av*

föräldraskap, kvinnliga socialsekreterare och deras genus samt att arbetet med att förändra föreställningar om kön.

Även det material som gruppintervjun genererade kodade jag därmed utifrån intervjuguidens utformning såväl som de mer övergripande teman som respondenterna diskuterade, oberoende av de specifika frågor jag ställde till dem.

4.7 Etiska överväganden

I en forskningsstudie ska man som forskare ta ställning till etiska överväganden som i Vetenskapsrådets forskningsetiska principer delas in i fyra huvudkrav. Det första huvudkravet är *informationskravet*, som går ut på att forskaren ska informera respondenterna om studiens syfte samt de villkor som gäller för deras deltagande. I den här studien respondenterna skriftligen och muntligen innan varje intervjutillfälle fått denna information. Även information om att deltagande är frivilligt och att man som respondent har rätt att när som helst avbryta sin medverkan gavs inför intervjuerna. Det andra huvudkravet är *samtyckeskravet* som innebär att deltagare i en studie själva har rätt att bestämma över sin medverkan. Samtycke från samtliga respondenter inhämtades muntligen under de enskilda intervjuerna. Det tredje huvudkravet är *konfidentialitetskravet*. Här ställs det krav på forskaren att behandla respondenter samt de uppgifter som framkommer gällande respondenterna under en studie med största möjliga konfidentialitet. Alla uppgifter som framkommit har förvarats på så vis att de inte har riskerat att hamna i obehörigas händer. I uppsatsen har jag anonymiserat samtliga respondenter. Det sista etiska kravet *nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som samlas in endast får användas för det forskningsändamål som det är avsett för. Samtliga uppgifter som tillhandahållits i min empiriinsamling kommer att raderas efter avslutad studie och därmed inte användas för andra ändamål än denna studie.

Kap.5 Presentation av empiri & analys

I detta kapitel avser jag att först presentera min empiri i ett avsnitt för att ge läsaren en överblick över det empiriskamaterial som jag har arbetat med, för att i ett efterföljande avsnitt redogöra för min analys utifrån Yvonne Hirdmans genusteori, intersektionalitet samt i förhållande till tidigare forskning. Syftet med denna uppdelning är att jag vill skapa struktur samt önskar ge läsaren en möjlighet att följa med i och förstå valet av samt de resonemang som sedan förs i analysen. Jag tänker att jag har mer empiri att presentera än som i slutändan

används i min analys, men menar att en mer detaljerad redogörelse av den är nödvändig för att göra den rättvisa samt för att på ett tydligt sätt möjliggöra för läsaren att följa med i analysen med bakgrund av samma empiri som den jag har med mig. Denna struktur har även möjliggjort för mig själv att överblicka empirin och avgränsa det till analysbara teman. Nedan följer därmed först ett avsnitt där jag redogör för studiens empiri; respondenternas sammanställda bedömningar av vinjetten, de tolkningar jag gjorde utifrån dem samt hur respondenterna resonerade kring detta tillsammans under gruppintervjun. Därefter följer avsnittet där jag analyserar valda delar av min empiri med utgångspunkt i vissa, utifrån mina frågeställningar, utvalda teman kopplat till teori och tidigare forskning.

5.1 Presentation av empiri

5.1.1 Orosfaktorer

Inledningsvis fick respondenterna i den enskild vinjettintervju gradera sin oro för pojken i vinjetten på en skala från 1-5 (där 1 var ingen oro alls och 5 en väldigt hög oro). En orosgradering som sådan är inget som socialsekreterare vanligen graderar i autentiska barnavårdsutredningar. Anledningen till att jag bad dem att gradera oron på den skala jag hade med mig från början var att jag ville se hur respondenterna resonerade kring och graderade oro. Under intervjuerna framkom det att samtliga respondenter hade subjektiva upplevelser av vad oro är och vad man lägger in i begreppet, vilket i sig innebar att jag i slutändan valde att inte göra någon direkt jämförelse mellan graderingarna. Istället valde jag att titta närmare på vilka faktorer det var i vinjetten som gjorde att respondenterna blev mer eller mindre oroliga för John.

I båda urvalsgrupperna var faktorer som låg till grund för oro förändringen som verkade ha skett i Johns beteende och mående under det senaste halvåret samt hans ökade skolfrånvaro. Utöver detta lade samtliga respondenter i urvalsgrupp-modern in fler ”orosfaktorer” i graderingen av oro; modern hade inte dykt upp på avtalade möten med skolan, modern gick inte att få tag på, Johns kontakt med systemen verkade vara halvdan samt att fadern var avliden.

Utifrån detta tyckte jag mig kunna se att det var *flera faktorer* som låg till grund för oron när det gällde pojken som levde tillsammans med hans moder, än för pojken som levde med sin fader. Under gruppintervjun uttryckte respondenter en förhoppning om att de hade lagt in samma faktorer i sin oro om de hade läst den motsatta vinjetten, men att det fanns en osäkerhet kring huruvida det faktiskt skulle förefalla så eller inte. En respondent menade att

resultatet på något sätt inte var så förvånande samtidigt som att det var svårt att se att man gör olika. Att föräldern i vinjetten är ensamstående sades också kunna påverka utfallet av svaren i den mån att en större skillnad möjligen skulle göras om det rörde sig om ett barn med två delaktiga föräldrar. ”Är man två som delar föräldraskapet eller ansvaret för barnet så kan man lättare dela upp rollerna och då är det ju många familjer som fallit in i traditionella könsroller kring hur man tar hand om sitt barn” (respondent 6).

Ytterligare risk- och skyddsfaktorer tillkom när respondenterna hade fått ta del av vinjettens andra del. Dessa låg i sin tur till grund för att respondenternas oro överlag låg kvar på samma gradering som innan. I båda urvalsgrupperna ansågs skyddsfaktorer för pojken vara att föräldern var engagerad i och oroade sig för John och hans skolprestationer. Utöver det nämndes i urvalsgrupp-fader även Johns grundtrygghet och tillsynes goda anknytning till fadern som skyddsfaktorer. I urvalsgrupp-moder nämndes att ytterligare skyddsfaktorer för John vara att modern talade varmt om John, verkade vara mån om John samt att modern gått med på att träffas med socialtjänsten. Vad gäller riks faktorer nämndes i båda urvalsgrupperna att föräldrarnas nya relation eventuellt kunde påverka John negativt i den mån att föräldern prioriterade annorlunda. Utöver det nämndes i urvalsgrupp-moder ytterligare riskfaktorer som att John inte blivit involverad i den nya relationen samt återigen att modern inte, utifrån sin oro för John, haft någon kontakt med skolan.

Utifrån ovanstående tyckte jag mig se *en skillnad i vilka faktorer* som låg till grund för oron beroende på om pojken i vinjetten levde med en ensamstående fader eller sin moder. I gruppintervjun menade respondenterna att det som innan snarare rörde sig om fler orosfaktorer, än andra orosfaktorer gällande modern. Diskussionen kom att fokusera på hur man som socialsekreterare resonerar kring att en förälder har en ny relation, och hur man kan se det på skilda sätt om det gäller en ensamstående mamma eller pappa.

5.1.2 När föräldern går in i en ny relation

Även under de enskilda intervjuerna framkom en del olikheter i respondenternas funderingar kring den nya relationen. Förutom i vilken utsträckning som de lade vikt vid den, var hur man beskrev föräldrarnas i förhållande till den nya relationen saker som respondenterna resonerade kring. I urvalsgrupp-fader gick två av respondenterna närmare in på den nya relationen och i urvalsgrupp moder gick samtliga respondenter in på den nya relationen vid upprepade tillfällen. I urvalsgrupp-fader resonerades det kring att man kunde behöva gå med pappa i någon mening, utifrån att han var kär och planerade att fortsätta relationen i framtiden. Utifrån

detta underströks det av en respondent att dessa resonemang antagligen är något som socialtjänsten inte kunde gå in och säga uttryckligen. I urvalsgrupp-moder beskrevs hur modern med den nya partnern släppt sin föräldraförmåga, lämnat det gamla familjelivet bakom sig, ansågs ha gått in för starkt i det nya förhållandet samt att hennes förälskelse hade tagit över och hon behövde tänka om och prioritera Johns behov framför sina egna. Här hade respondenterna även tankar om den nya partner, att det var märkligt att den nya partnern inte var intresserad av att ta del av det liv modern lever med John och förslag på att göra den nya partnern delaktig.

Utifrån detta tyckte jag mig kunna se att respondenterna hade *en mer försynt inställning till faderns nya relation men en mer problematiserande inställning avseende moderns nya relation*. I gruppintervjun diskuterade respondenterana till en början kring en eventuellt ny relation utifrån hur en ny partner kan komplettera en förälder. ”Jag tänker nog mer att en ny partner som är kvinna kompletterar än att en ny man han kompletterar inte han drar snarare liksom drar bort mamma från fokus på barnet”, ”Om de (läs mödrar) får en ny partner i sitt liv så kanske de inte har tid till de höga krav man ställer. Men att man någonstans kan tänka att om man tänker att om pappa träffar en ny så kan hon (läs den nya partnern) gå in och lite komplettera honom” (respondent 2). Vidare menade respondenterna att relationen i sig inte var det som egentligen spelade roll utan att föräldern var frånvarande och föräldern gått upp så mycket i något som i sin tur drabbar sonen. Här fördes det även resonemang om att det i viss utsträckning återigen handlar om vad man utgår ifrån som socialsekreterare, vilket till viss del skiljer sig åt från person till person. Detta utifrån hur tidigare ärenden sett ut och vad socialsekreteraren själv bär med sig och har för värderingar. Att det handlade om könsskillnader specifikt var inte något respondenterna ville befästa. En respondent underströk att hon var ganska övertygad om att det finns skillnader, men det inte alltid är skillnad. Det beror även till stor del på hur föräldrarna är, där det finns skillnader inom könen också.

Vad de skillnader som görs mellan fäder och mödrar i barnavårdsutredningar grundar sig på var något respondenterna återkom till och resonerade kring vid flertalet tillfällen under gruppintervjun. ”Vi har ett samhälle som är uppbyggt kring väldigt stora skillnader och förväntningar, vad vi har för förväntningar på föräldrar, jag menar det är klart att det även speglas i socialtjänsten” (Respondent 3). Ett exempel som gavs var den bild som samhället målar upp av ensamstående mödrar; hur svårt de har det, hur stigmatiserade de är och att de är en ekonomiskt utsatt grupp. Detta samtidigt som beskrivningen av fäder ofta är en helt annan; fäder får beröm för att de tar ut föräldraledighet, går till BVC med sitt barn och klarar av

föräldraskapet. Samhällsbilden av mödrar och fäder är något som man enligt respondenterna som socialsekreterare har lite skymd för sig hela tiden. I detta ligger även att respondenterna menade att det är mer normaliserat att vara ensamstående mamma. Den inbyggda föreställningen om att det är mer självklart att vara ensamstående mamma gör att mamman blir den som förväntas ta hand om barnet, bär ansvaret.

Liknande var sättet hur man förhåller sig till föreställningar om fäder och mödrar något respondenterna menade att man som socialsekreterare hamnar i kontakt med i det praktiska arbetet med barnvårdsutredningar. ”Det skulle vara konstigt om vi skulle agera på ett annat sätt, att man skulle bli en annan människa för att man går in i det professionella. Det är klart att man, att man har ett sätt att beskriva, det följer ju med en” (respondent 3). Trots en medvetenhet om och ett intresse för genusfrågan resonerade respondenterna utifrån att det inte går att friställa sig från det, i det professionella utövandet, trots att man kanske skulle vilja det.

5.1.3 Förälderns inställning till möte med socialtjänsten

Vidare var det när det gällde förälderns inställning till att gå med på möte med socialtjänsten en viss skillnad i hur respondenterna resonerade kring detta i de enskilda intervjuerna. Det beskrevs vara en styrka i föräldraförmågan hos samtliga respondenter i urvalsgrupp-moder, och av en respondent i urvalsgrupp-fader.

Utifrån detta tyckte jag mig se att *förälderns inställning till att gå med på möte med socialtjänsten var något som underströks som en styrka i högre utsträckning när det rörde modern, till skillnad från när det rörde fadern*. I gruppintervjun inleddes diskussionen kring detta med att en respondent underströk att man inte gör skillnad avseende förälderns delaktighet när den rör en ensamstående förälder, oavsett om det är en fader eller moder. Det utifrån att den föräldern är ensam vårdnadshavare och att det i de ärendena inte finns någon annan att tillgå. Om ett ärende som rör två föräldrar som är en del av ett barns liv kan det vara så att man kallar båda till möte, men att en kanske uteblir. Då kan man som socialsekreterare avvakta mer vad gäller den andra förälderns delaktighet, det räcker med att ha en förälder med sig från början. Flera av respondenterna höll med och menade att man som socialsekreterare nöjer sig med en förälder i första hand, men att man för det inte ser på den andra förälderns delaktighet som oviktigt. Man strävar efter att involvera båda föräldrarna, sedan om man involverar båda föräldrar i samma utsträckning är svårt att säga, det vanligaste är trots allt att det är modern som är delaktig. Utifrån detta menade en respondent att den underliggande

förväntan om att det är mamma som ska vara delaktig säger emot det som framkom i vinjettbedömningarna i och med att det i ”verkligheten” är mer självklart att mamman ska komma än att pappan ska komma. ”[...]är det mamma som inte är närvarande så tror jag att då blinkar det upp lite ”men varför då?” hur kan mamma välja bort sina barn. Att det inte är riktigt lika tydligt när inte pappa väljer att medverka” (respondent 3)

En annan aspekt på föräldrars delaktighet presenterades utifrån att det finns en kulturell skillnad som respondenterna i gruppintervjun har erfarenhet av. I många av de ärenden som kommer in där det handlar om kriminella tonårspojkar, är det oftast fäderna som kommer in för samtal, det upplevs som att det är fädernas uppdrag att ha myndighetskontakterna. Detta kan även förekomma i familjer med yngre barn, där det ofta, men inte alltid, är fäderna som behärskar svenska språket bättre och att det automatiskt blir dem som då får ta kontakten med myndigheterna. Att fäder kanske också är de som arbetar mest, och att det ibland kan tänkas vara en anledning till att de inte kan komma på möten var ytterligare en aspekt som respondenterna diskuterade. De mödrar som också arbetar mycket prioriterar annorlunda än vad man kan se att pappor gör och att man förhåller sig till pappor som att de ibland har svårare att komma ifrån arbetet. En respondent resonerade kring att vederbörande har lättare att ställa högre krav på en mamma än på en pappa vad gäller medverkande, att mammas frånvaro ifrågasätts i en högre utsträckning.

5.1.4 Ensamstående föräldrars hjälpbehov, delaktighet och funktion som förebild

Ytterligare en sak som kom upp var situationen som ensamstående och hur man som socialsekreterare bedömer en ensamstående förälders föräldraförmåga. I urvalsgrupp-fader beskrevs att faderns själv hade resonerat kring sin föräldraförmåga utifrån att det emellanåt är svårt att vara ensamstående förälder. Det fanns även en viss oro kring att fadern var just ensam i sin föräldraroll och att han inte hade någon att bolla sitt föräldraskap med.

Underströks att pappan har lyckats väl för att vara en ensamstående förälder och det förmodas att fadern gjort allt själv utifrån att det nämns lite om nätverket till familjen. I urvalsgrupp-moder beskrevs situationen som ensamstående liknande men i andra ordalag. Familjens nätverk beskrevs som väldigt litet samt att Johns mamma var ensam. Det i sin tur kunde påverka John utifrån att modern inte har samma tid som om de hade varit två. Det underströks av en av respondenterna att det är väldigt vanligt med ensamma försörjare och uppfostrare och

att det i sig inte kan betyda att man blir orolig, utifrån att det beror på hur föräldern hanterar det.

Utifrån detta tyckte jag mig se *en viss skillnad i hur respondenterna beskrev en ensamstående förälders situation och vad man förväntar sig av föräldern utifrån om det är en ensamstående fader eller en ensamstående moder*. I gruppintervjun hade respondenterna tankar om att det kan vara svårt att vara ensamstående utifrån att det automatiskt blir så att man får ta ett större ansvar som ensamstående förälder i och med att man ska kompensera och vara två förälder samtidigt oavsett om man är en ensamstående mamma eller pappa. En respondent menade att en skillnad mellan ensamstående fäder och mödrar är att det ibland upplevs som att de önskar olika saker. ”Jag upplever att män är mer hjälpsökande, har de väl tagit sig till socialtjänsten som ensamstående så är de mer specifika; ”Det här vill jag ha”. Kvinna upplever jag mer, mamma upplever jag mer som att ”Jaha, ska du klampa in här, jag är faktiskt mamma, kom inte här och berätta för mig om mitt barn och vad den behöver” mer skyddande på det sättet” (respondent 5). Utifrån det blir bemötandet av ensamstående föräldrar till viss del annorlunda. Undantag från detta menade respondenterna ligga i klassfrågan. ”Mödrar som är välutbildade beskriver sig annorlunda än vad mödrar som inte är så välutbildade gör” (respondent 5). Respondenterna menade att det klientel som de vanligtvis möter i barnavårdsutredningar är lågutbildade i en svår ekonomisk situation, de som är utanför. ”Det känns som att gamla könsmönster och tänk kring vad kvinna och man är, är ganska rigid ofta, i de familjerna som man träffar ” (respondent 4).

Den förståelse som man som socialsekreterare kan ha för svårigheten med att vara ensamstående förälder menar en respondent vara lika oavsett vilket kön den ensamstående föräldern har, men att sättet på vilket svårigheterna beskrivs kan skilja sig åt. Exempel som gavs utifrån vinjetten är att man i undertonen kan höra lite, ”Så synd det är om mamma hon har ju inget nätverk, medan man gällande pappan hör ”Va duktig han är som fixar det” (respondent 5). ”Jag vet att jag skulle tycka att pappa var duktigare på ett annat sätt. Och mammorna är ju lika duktig, och oftast är ju de ensamstående mammorna duktigare än papporna om man skulle jämföra dem ” (Respondent 2). Respondenterna återkom till att det vanligaste är ensamstående mödrar, och att det är mer normaliserat än vad det är med ensamstående fäder. Det är vanligt och det är inte automatiskt något problem. En annan del av vad man som socialsekreterare förväntar sig av ensamstående mödrar och fäder är på det sätt vilket de i stort framställs i samhället. När det gäller ensamstående mödrar är det svårigheten

att vara ensamstående mamma som målas upp och som socialsekreterare är lätt att falla in i där man ”känner” mer för modern.

Diskussionen kom under gruppintervjun även in på att de flesta som jobbar inom barn och unga är kvinnor och att det eventuellt skulle kunna vara en del i hur ifrågasatta klienterna känner sig beroende på om det är mödrar eller fäder man möter och hur det skulle förefalla sig om de tvärtom skulle möta en manlig socialsekreterare. Några av respondenterna menade att mödrar skulle känna sig mer ifrågasatta av kvinnliga socialsekreterare utifrån att det i mötet mellan två kvinnor förväntas finnas en annan förståelse och möjlighet till spegling och en förväntan kring att inte bli dömd utav en kvinna. En annan tanke som kom upp var att det möjligen även kunde vara så att kvinnliga socialsekreterare på ett annat sätt kan identifiera sig med kvinnliga klienter, och att man därför gör en annan bedömning. Det är lättare att lägga över ett större ansvar eller en skuld på en moder som man identifierar sig med, som man ser på med utgångspunkt i sig själv.

Respondenterna diskuterade kring att det finns många föreställningar om att pojkar i en viss ålder behöver en manlig förebild. Något som respondenterna i viss utsträckning menar vara en konstig föreställning som inte kan sägas gälla generellt för alla, men att det ändå går att säga att vissa behöver det. ”Jag tänker att man kan hitta saker att identifiera sig med på massa olika ställen. Se om det handlar om kön, i viss ålder kanske det är viktig att ha en utav samma kön att identifiera sig med. Men då kanske man kan hitta en lärare eller fotbollstränare eller en, alltså att man kan hitta på olika ställen liksom” (respondent 6). Förmågan att utgöra en god och trygg förebild behöver inte sitta i könet, utan det handlar om vilken relation man har, sen menade respondenterna att vissa saker lättare att prata med den ena eller andra om. ”Det finns ju fysiska skillnader och så liksom, tänker jag” (respondent 5).

5.1.5 Good-enough föräldrar

Vidare var begreppet good-enough parenting något som kom upp i några av de enskilda intervjuerna. Det definierades som ”gränsföräldrar” där föräldraförmågan är riktigt dålig, men där förälderns bristande förmåga trots detta vägs upp av faktorer som gör att det ändå inte kan anses finnas skäl att som myndighet gå in och omhänderta ett barn.

Utifrån detta blev *jag nyfiken på huruvida det låg några skillnader i hur och var man sätter den gränsen utifrån om det rör sig om en moder eller fader*. I gruppintervjun framkom att begreppet som sådant inte är någonting vedertaget, men är ett begrepp som är känt för

samtliga respondenter. Några av respondenterna menade att det är svårare att se kvinnor som prioriterar bort sina barn än att se män som prioriterar bort sina barn. Fäder behöver inte ha någon anledning heller och de kvinnor som respondenterna tänker sig vara oengagerad i sina barn de har ofta andra bekymmer, som exempelvis psykisk sjukdom enligt respondenterna. De menade att en socialsekreterare antagligen skulle söka mer förklaringar till varför en mamma inte är involverad än till varför en pappa inte är det. Att vara Good enough ”räddar” gränsföräldrar, det handlar alltså om något som väger upp alla brister, exempelvis kan det röra sig om att man har varit väldigt hjälpsökande (utan att man nödvändigtvis är förändringsbenägen). Gränsen för mödrar och fäder menar några av respondenterna vara olika och en av de största skillnaderna mellan hur mödrar och fäder och bedöms sägs av en respondent ligga just i good enough begreppet. Hos en fader skulle man kanske acceptera mer saker som man inte accepterat som en mamma gör. Några av respondenterna menade att det när det är på en så pass låg nivå av föräldraförmåga är lika för mödrar och fäder, men att skillnaden finns lite längre upp på skalan där man kan tänka att en pappa som gör såhär mycket är bättre än en mamma som gör lika mycket. En respondent menade att det är svårt att driva ett LVU mot en pappa, jämfört med en mamma. Här diskuterade respondenterna även att ytterligare faktorer, så som ålder på barnet och etnicitet utgör en skillnad i hur man i den sociala barnavården går in och eventuellt ansöker om LVU i förvaltningsrätten.

5.2 Analys

5.2.1 Fäder och mödrar i barnavårdsutredningar

Empirin visar att man som ensamstående förälder ska kompensera och täcka upp för den föräldern som inte finns med i bilden av en eller annan anledning, detta oavsett genus. Är föräldrar samlevande tillskrivs dock fäder och mödrar olika egenskaper och det görs en rollfördelning, en rollfördelning som inte blir lika tydlig när man möter ensamstående föräldrar. Även när det gäller en förälders delaktighet och vad en socialsekreterare förväntar sig av föräldrar i en barnavårdsutredning, dras en skiljelinje mellan ensamstående föräldrar och föräldrar som båda finns med i bilden. Större krav ställs på modern i form av att hon förväntas vara delaktig och därför blir kontaktad i en annan utsträckning än vad en fader gör. Att tillskriva mödrar och fäder olika roller kan förstås med hjälp av Yvonne Hirdmans resonemang om isärhållandets princip och dikotomier. Att tänka kring de två människosorterna uppbyggt på motsatser menar Hirdman (2004) går att återfinna långt tillbaka i historien. Under manligt/kvinnligt går det att inordna ordningsstrukturer som

beskriver de kontraster som är med och skapar en isärhållning. Att man och kvinna åtskiljes helt och hållet som två olika arter snarare än olika variationer av en och samma sort har en poäng. I och med att kvinnan är artskild från mannen kan en jämförelse dem sinsemellan undvikas, för kvinnan är egentligen ojämförbar med mannen. Hirdman menar att genus görs av isärhållningen, skillnaden. Utifrån detta kan respondenternas resonemang kring att det är mer troligt att skillnader blir synliga i de ärenden där två föräldrar finns med i bilden sägas handla om just detta. I särskiljandet mellan mödrar och fäder (kvinnor och män) och de skillnader som befästs i och med en rolluppdelning, görs genus och ordningsstrukturer. I och med detta tillskrivs manligt och kvinnligt olika egenskaper. Det blir när man ställer en moder och fader jämsides med varandra också mer tydligt vilka skillnaderna är, motsatsparen. ”Ju klarare stereotyper desto tydligare ses avvikelserna” (Hirdman 2004 s. 57).

Enligt Gunvor Andersson och Petra Ullmanen (2004) är fäder ofta frånvarande i den sociala barnavårdens utredningar och bedömningar, där de varken bemöts eller betraktas som fullvärdiga föräldrar där mödrar i en avsevärt högre utsträckning kontakas och görs delaktiga till skillnad från fäder. Att socialsekreterare utgår från traditionella föreställningar om kön och betonar könsskillnader i sina bedömningar av föräldrar i barnavårdsärenden är även det något tidigare forskning visar. I och med det är sociala arbetet är med och medverkar till att återskapa och befästa skillnader mellan könen i samhället skriver Andersson och Ullmanen (2004). Detta genom att man som socialsekreterare ställer lägre krav på fäderna samt framhåller vikten av traditionell rollfördelning mellan föräldrarna utifrån barnets könsutveckling, och därmed är med och reproducerar könsskillnader och traditionella föreställningar om kön (Andersson och Ullmanen 2004).

5.2.2 Fäders och mödrars föräldraförmågor

Att fäder inte behöver ha någon direkt anledning för att vara frånvarande, och på samma sätt inte ifrågasätts i samma utsträckning som mödrar när det handlar om att prioritera andra saker framför barnet, visade presentationen av empirin i föregående. På samma sätt hur det av respondenterna ansågs till viss del vara lättare att lägga mer ansvar och skuld på mödrar än fäder. Hirdman (2004) talar om ett grundtema i bilden av kvinnan som annorlunda och motsats till mannen, nämligen kvinnan som böjer sig inför sitt biologiska öde, att bli moder och föda barn. Temat fick vetenskaplig förstärkning i och med Charles Darwins funderingar kring könen i evolutionsteorin från 1871. En ny systematisk bild av könsskillnaderna kom till, med grund i fortplantningen. Kvinnan formades av sin uppgift som var att föda och uppföda

samt att behaga, för att bli utvald för att kunna utföra sin uppgift. Mannens förmågor inbegrep inre egenskaper som intellekt, förstånd samt förmågan att använda sin fysik, vara aktiv och energisk. En förmåga som män inte har var att vara en moder och föda barn. I schablonbilden av kontrasterna skapades en potential till ett eget område för kvinnan, en särskildhet. Utifrån detta skapades en bild av kvinnans enda uppgift vara avlingen, och de kvinnor som företog sig annat tedde sig som abnormiteter. Ett normativt tänkande kring könen ligger till grund för genuskontraktet vari det döljer sig ett idealtypiskt par där olika egenskaper tillskrivs och förväntas av Kvinnan och Mannen. Den särskildhet som en kvinnan utgör i och med sina barnafödande kunskaper kan appliceras för att förstå det sätt som socialsekreterare resonerar i mötet med de mödrar och fäder som de inom den sociala barnvården träffar på. Utifrån Hirdmans resonemang kan svårigheten att se en moder prioritera bort sitt barn och att förklaringen till det endast skulle kunna tänkas vara när något så allvarlig som psykisk sjukdom exempelvis är aktuellt förstå utifrån de föreställningar som ligger till grund för genussystemet som Hirdman (2004) beskriver. Det där kvinnan har en särskildhet som innefattar modrandet och en schabloniserad bild av vad mödrar och fäder är ämnade att göra.

Enligt tidigare forskning om traditionella föreställningar om genus och familj så som den beskrivs framträda i barnavårdsutredningar är moderskapsnormen förenad med ansvar och omsorg samtidigt som fadern ofta är marginaliserad. Ingrid Claezon (2008) menar att detta visar att det mödrarna gör är att svara an på de krav som ställs på föräldraskapet medan fäderna kan beskrivas vara antingen ansvarsbefriade eller avsagt sig sitt ansvar. Även Andersson och Ullmanen (2004) menar att två förklaringar till att mödrar skuldbeläggs i en annan utsträckning delvis kan förklaras med att de ofta är ensamstående och att fäder inte görs delaktiga i och med deras frånvaro men även på grund av att det råder en skev ansvars- och arbetsfördelning vad gäller hem och barn mellan mödrar och fäder.

Utifrån det här med delaktighet kom det i empirin fram att undantag finns från det förgivet tagna kring att det är mödrarna som framförallt är och görs delaktiga i barnavårdsutredningar. Detta i de ärenden där det gäller tonårspojkar med föräldrar med annan etnisk bakgrund. Detta visar på att som det i Hirdmans teori inte endast är genus som renodlat avgör när det kommer till vem som förväntas att vara delaktig i barnavårdsutredningar. Det är desto mer komplext och när respondenterna tar upp etnicitet som ytterligare en viktig faktor i interaktion med genus formas bilden av socialsekreterares förväntningar om föräldrars delaktighet. I ett intersektionellt perspektiv pratar man om motsatspar på liknande sätt som hirdman pratar om

dikotomier. Här går en uppdelning mellan överordnad och underordnad att se där hierarkiska motsatspar presenteras som alla är delar av olika maktstrukturer och system som upprätthåller och skapar exempelvis kön och etnicitet. Under underordnad ligger kvinna, svart och österländsk medan det under överordnad ligger man, vit och västerländsk. Utifrån detta går det att tolka att en kvinna som är vit i maktstrukturen är överordnad en kvinna som är svart. Utifrån detta går det att förstå frågan om delaktighet i en ny dimension (Mattson 2010 s. 81). När genus och etnicitet sätts i interaktion med varandra kan det därmed tänkas vara så att det innebär en desto lägre ställning för kvinnor med annan etnisk bakgrund, där det är männen som tar hand om bland annat myndighetskontakter. Enligt respondenterna i studien berodde detta på att dessa kvinnor inte behärskade svenska språket, men att männen gör det och att uppdelningen därför ser ut som den gör. På så sätt görs dessa kvinnor mer marginaliserade och dessutom i en desto lägre maktposition i förhållande till myndigheterna då de inte kan förklara och beskriva sin och barnets situation på sitt modersmål.

5.2.3 En kompletterande partner

Därutöver kan mäns och kvinnors olikheter också förstås i relation till när en förälder träffar en ny partner. Presentationen av empirin visade att respondenterna menade att socialsekreterare till viss del ställer högre krav på mödrar, vilket gör att oron för ett barn ökar om modern distraheras på något sätt. Det behöver alltså inte handla om en ny relation utan egentligen vad som helst som distraherar en moder, och fader också. Dock kunde modern anses brister mer i sitt föräldraskap med en ny partner, men att fadern snarare kompletteras av en ny partner (kvinnlig).. Hirdman (2004) talar om hur ursituation som är den som förstärker och föder stereotypa föreställningar om manligt-kvinnligt. Däri blir kvinnans förmåga att föda hennes enda öde. Hirdman (2004) menar att kvinnors biologi legitimerat kvinnors sociala plats. Att kvinnor föder barn har skapat en ursituation där hemma, underordnad och underbetald är kvinnans naturliga plats. ”Omhändertagande kvinnor har, i detta kontraktänkande, inte rätt att lämna sin plats – hemmet/härdens. Där ska de vara och utföra sina sysslor i enlighet med de ”paragrafer”, som klart och tydligt talar om vad deras uppgift i kontraktet är: att föda barn och sköta hemmets arbeten” (Hirdman 2004 s. 85). Utifrån Hirdmans resonemang går det att förstå respondenternas åtskilda förhållningssätt till en ny partners funktion i en relation med en förälder som antingen är en man eller kvinna. En moder blir distraherad från grundkontraktets paragrafer om hon prioriterar sig själv och sina behov framför barnets och ordningen i hemmet. En ny man kan inte komplettera modern eftersom

det är hennes och inte hans huvudsakliga uppgift i livet att sköta om hem och barn. Samtidigt kan fadern tänkas bli kompletterad av en kvinna som just på grund av sin olikhet och innehåller kunskaper som fadern som man enligt isärhållandets princip inte besitter, kan hjälpa mannen med det som sker inom hemmets fyra väggar, utifrån det faktum att hon är just en kvinna.

Enligt tidigare forskning om det moderna föräldraskapet menar Margareta Bäck-Wiklund (1997) att män och kvinnor har i deras livsplan samma mål men att tillvägagångssättet för hur det ska förverkligas skiljer sig åt. Grunden till detta menar Bäck-Wiklund (1997) vara att kvinnor och män lägger olika innebörd i begreppet ansvar. Mödrar utför och tar huvudansvaret för huvuddelen av arbetet med den direkta omsorgen av familjen medan fadern står för huvudansvaret avseende och huvuddelen av arbetet med försörjning och bostad. Den modersfixering som råder inom den sociala arbetet menar Maria Bangura Arvidsson (2003) även kan sägas återfinnas hos fäderna i hennes studie, i den mån att de överlåter det grundläggande ansvaret över barnet på modern, särskilt under de första åren av barnens liv.

5.2.4 Hjälsökande mödrar och fäder

I förhållande till den sociala barnvården är föräldrar i allmänhet mer eller mindre hjälpsökande. Respondenterna i min studie menade att en skillnad som de själva kan se i sitt arbete som socialsekreterare att ensamstående föräldrars beskrivningar av sig själva och önsknings i förhållande till socialtjänsten skiljer sig åt mellan mödrar och fäder, där mödrar ifrågasätter och går i försvarsställning medan fäder anses vara mer välkomnande till hjälp. Även här är det möjligt att dra paralleller till det Hirdman (2004) skriver om ursituationen och isärhållandets princip för att förstå det respondenterna resonerar kring gällande klienters åtskilda sätt att ta emot hjälp. När en socialsekreterare inom den sociala barnvården möter en ensamstående fader görs detta med vad fadern kan tyckas se som en hel arsenal med hjälpmedel (som kan komplettera honom utan att han ska känna sig ifrågasatt eftersom det ändå inte är hans huvudsakliga uppgift i livet) och dessutom av en grupp av kvinnor (som förgivettaget kan sin sak). En moder kan tänkas gå i försvarsställning när hon ifrågasätts för det som enligt genuskontraktets villkor för kvinnan berör HELA livet, nämligen hemmets sfär. Mödrar vill också ha förståelse och hjälp, men ingången blir en annan.

5.2.5 Mödrars skyldigheter och faders ansvarstagande

Presentationen av empirin visade även hur mammors och pappors svårigheter med att vara ensamstående beskrivs skiljer sig åt, dels utifrån hur klienterna beskriver sig själva, men även utifrån vad socialsekreterare tillskriver de ensamstående föräldrar de möter. Modern beskrivs vara duktig för att det har varit svårt och jobbigt för henne medan fadern har varit duktig för att han har tagit ett ansvar som inte förväntas av en fader. Att fäderna primeras för att de tar ett ansvar som normalt sett inte ligger inom ramarna för vad som förväntas av dem kan förstås som en återspeglning av genusordningens grundkontrakt. Fadern kan sägas uppfylla fler skyldigheter än det som förväntas av honom och får därför beröm. Modern är låst till skyldigheterna i genuskontraktet och kan istället för förändring, för det är ju den naturliga ordningen, få förståelse och i och med tryggt stanna innanför kontraktets ramar. Det går möjligen också att se det som att det genusordningens grundkontrakt står mer på spel för en ensamstående moder när den sociala barnavården blir inblandad i och med att det som anses vara hennes livsverk som hon ska klara av själv riskerar att ryckas ifrån henne. På samma sätt blir det för fadern, som inte vill förlora sina barn, men där möjligheten för att det ska hända minskas eftersom det är självklart för fadern att be om hjälp och verka ”duktig” i och med att han tar ett ansvar som inte förväntas av honom (Hirdman 2004).

Andersson och Ullmanen (2004) beskriver hur det i deras litteraturgenomgång av forskning på området visade sig att det förefaller sig som så att fäder beskrivs i väldigt positiva ordalag när de tar sitt föräldraansvar, företeelser som för mödrar förefaller mer självklara.

När det gäller hur föräldrar beskriver sig själva, blir beskrivna av socialsekreterare och hur deras hjälpbehov definieras finns det enligt respondenterna ett undantaget där man möter mödrar från en annan socioekonomisk bakgrund. Att lägga koppla samman genus med klass i enlighet med ett intersektionellt perspektiv öppnar upp för en ny dimension, utifrån vilken det går att förstå och se andra mönster där skillnader mellan kvinnor och kvinnor också finns. Utgångspunkten inom genusvetenskaplig forskning, liksom Hirdmans, har tidigare varit att kvinnor och feminiteter mäts mot borgarklassens kvinnoideal, det var dem som betraktades som den riktiga kvinnan. Arbetarklassens kvinnor skulle leva upp till ett annat ideal, som var underordnat den ”riktiga” kvinnans ideal. När det som i exemplet ovan blir tydligt att olika feminiteter lever vid sidan om varandra och vägs och mäts i förhållande till varandra blir förståelsen av kvinnans underordning och deras erfarenheter och upplevelse av förtryck desto mer komplext (Mattsson 2010). Utifrån detta går det att förstå respondenternas upplevelse av olika sätt att beskriva sin situation på, finns bland kvinnor inom olika klasskikt. Om man utgår ifrån det Mattsson (2010) skriver går det att se att underklassens kvinnor i förhållande

till överklassens kvinnor är underordnade. De maktstrukturer som finns inom genusordningen som Hirdman (2004) talar om kan sättas i relation till de maktstrukturer som finns inom klassbegreppet och skillnaden kvinnor emellan blir då tydlig utifrån att de har olika ideal att leva upp till som kvinna inom olika klasskikt. Mattsson menar att ”medan medelklassen har intagit en överordnad och normerande position har arbetarklass, och underklass, intagit underordnade sådana [...]!” (2010 s. 71). Mattsson (2010) exemplifierar med de olika ideal som arbetar- och medelklassförväntades leva upp till runt sekelskiftet 1900 genom att använda Astrid Lindgrens berättelse om Madicken där arbetarklassen stod i köket och medelklassens kvinnor låg på soffan och vilade, en stereotypifierad bild som lever kvar än idag.

5.2.6 Föräldraskap och förebilder

Ytterligare ett sätt att förstå hur genus görs är i talet om den manliga förebilden och vilken betydelse föräldrarnas genus har i förhållande till det genus ett barn har och ska fostras in i. Något som i empirin visar att socialsekreterare funderar kring och tar i beaktande i olika utsträckning. Utifrån de formlerna Hirdman (2004) presenterar, byggstenarna i det stereotypa genuskontraktet, om kvinnan som den ofullständiga mannen och den totala motsatsen till mannen, går föreställningar om vikten av manliga förebilder till pojkar att förstå som nödvändiga. Detta utifrån att en kvinna inte anses kunna mäta sig med en man och dessutom besitter så många andra/åtskilda egenskaper att det skulle kunna bli underligt. Även att någonting kan tänkas fattas om en förälder av samma kön inte finns där för att vara en del av uppfostran av ett barn går att förstå utifrån detta. De dikotomier som manligt och kvinnligt kan ordnas under visar också på olikheter som tillsammans med idéer om de biologiska skillnaderna mellan könen kan tänkas ligga till grund för de föreställningar som finns om genusbundna förebilder. Möjligen kan det handla om att säkra att barnet fostras in i ”rätt” genus, vilket bäst kan tänkas göras av den förälder som innehar samma genus.

Andersson & Ullmanen (2004) redogör i sin litteraturgenomgång för det tidigare forskning undersökt angående behovet av en ”fullständig” familj och en manlig förebild. Ofta är det barn till ensamstående mödrar som får kontaktfamilj/kontaktperson där de flesta fäder är frånvarande. Kontaktfamilj/ kontaktperson de används för att barnet har en bristande eller obefintlig kontakt med sin fader och därför anses behöva en manlig förebild. I en studie som Andersson & Ullmanen (2003) redogör för visar sig en gemensam strävan för alla parter vara att återskapa kärnfamiljen eller åtminstone ersätta en dålig eller frånvarande fader med en närvarande fadersfigur. Andersson & Ullmanen (2003) menar att tanken om att det är viktigt

att ersätta eller i varje fall kompensera för faderns frånvaro är starkt förankrad och har en lång historia i socialt arbete.

5.2.7 När mödrar och fäder har övervägande bristande föräldraförmåga

Vidare kan en förälders förmåga när den bedöms brista allvarligt, förstås utifrån den naturliga ordningen som genussystemet är uppbyggt på. Respondenternas resonemang förenades kring att det finns en högre tolerans i förhållande till fäders brister och att man accepterar mer saker som man inte hade accepterat som en mamma gör. Fäder får hårdraget brista i högre utsträckning än mödrar innan de sociala myndigheterna går in och tar vid åtgärder. Förklaringen till kan utifrån Hirdmans teori om genusordningen sägas vara att det är allvarligare när modern brister i sin huvudsakliga och naturliga uppgift, nämligen att modra. När fadern brister kan det sägas ligga en inbyggd ursäkt i genussystemet, eftersom det inte är mannens främsta uppgift då han tillskrivs andra uppgifter som han i högre utsträckning förväntas att sköta, t.ex. arbete och försörjning. Att de är lättare att ansöka om LVU på mödrar kan förstås som en markering för det allvarliga brott en kvinna begår när hos brister som moder, där såväl kvinnan själv (genom sitt agerande och sina uttalanden) tillsammans med de socialsekreterare och nämndemän som sitter i förvaltningsrätten med sina stereotypa förväntningar är med och upprätthåller genuskontraktets ordning.

Tidigare forskning, huvudsakligen kvalitativa studier, visar att det är mödrarna som görs huvudsakligen eller ensamt ansvariga för brister i omsorgen, medan fäder varken ställs till svars eller granskas på samma sätt. Den visar även att behandlande och stödjande insatser ges i första hand till modern, samtidigt som det är brister hos modern och inte hos fadern som avgör om barnet placeras utanför hemmet (Andersson & Ullmanen 2004).

5.2.8 Utredningsarbete i förhållande till samhällsbilden av ”mamma, pappa, barn”

Hirdman (2004) menar att genus fungerar strukturerande som ett sätt att förstå hur saker och ting hänger samman genom att skapa ordning. Att göra en uppdelning mellan saker och ting; man /kvinna, vackert/fult etc. är en metod för att skapa orsak och för att göra förklaringar. Genom att tilldela kategorierna rekvisita som egenskaper, platser, sysslor och saker förstärks de och görs mer kontrastfyllda. Ur detta skapas isärhållning och hierarki. (Hirdman 2004). Det i sin tur låter sig inte ruckas, utan är något stabilt som har blivit ”självklart”. Utifrån detta kan respondenternas resonemang kring genus i barnavårdsutredningar förstås som en del av

det ”självklara” genussystemet som alla är präglade utav. Det skulle också kunna förstås som ett sätt att skapa ordning i den svåra bedömningen som socialsekreterare i en barnavårdsutredning ställs inför, den ”självklara” strukturen är den lättaste att förhålla sig till. Förutom samhällsbilden är det även varje enskild socialsekreterares personliga erfarenheter, tankar och värderingar som ligger till grund för förväntningar på och bemötandet av klienter, och däri ligger stereotypa föreställningar om genus. På samma sätt är socialsekreterare en del av den mänskliga kulturen som Hirdman (2004) menar att genussystemet inkluderas i och att friställa sig från något som är abstrakt och införstått är nästintill omöjligt, vilket respondenternas resonemang också handlade om.

Enligt Bäck – Wiklund (1997) går det i forskning om det moderna föräldraskapet att se att det på ett plan ser ut som det alltid har gjort i ett traditionellt familjeliv, dock innebär det moderna föräldraskapet en utforskning av nya alternativ och ständig förhandling att forma fungerande familjeregler. Makarna i Bäck-Wiklunds studie och menar att de gjort ett medvetet och rationellt val i sättet att ordna sitt liv. Mot detta kan det invändas att det trots allt är en orättvis fördelning och som följd hamnar kvinnorna i underläge. Männerna förlorar å andra sidan också eftersom de har begränsad kontakt och samvaro med sina barn. Maria Bangura Arvidsson (2003) menar att det i hennes studie går att se att socialsekreterare bidrar till skapandet av just ifrågasatt faderskap genom att relatera till normer om faderskap och föräldraskap. Det är modersfixeringen som dominerade socialsekreterarnas bilder av fäderna vilket delvis kan förklaras med kvinnodominansen inom den sociala barnavården men framförallt utifrån att den sociala barnavården är starkt präglad av en syn på föräldrar utifrån traditionella könsrollsmönster.

5.2.9 Socialsekreterares eget genus

Att vara kvinnlig socialsekreterare och vilken roll det kan spela i mötet med mödrar och fäder var något respondenterna själva tog upp. ”Vi har också bitter empiri från kvinnohistorien om kvinnor om agerar som de främsta fångvakterskorna i genusordningens fängelse” (Hirdman 2004 s. 91). Hirdman (2004) menar att det är underordningens bittra lag nummer ett; ”Poängen med rejäl underordning är att den sköts bäst av de underordnade själva” (Hirdman 2004 s. 91). Utifrån genussystemet ska kvinnan vara längst ner i den ”självklara” ordningen. Om det är kvinnans självklara plats är det endast möjligt att göra det bästa av situationen, eftersom det inte är möjligt att gå utanför kontraktets gränser. Genom att inte träda utanför kontraktets gränser, reser sig murarna starkare och det blir en handling av motvärn till

förändring, när kvinnan nöjer sig med det självklara. Utifrån detta kan den roll kvinnliga socialsekreterare får i förhållande till kvinnliga klienter vara att de själva står och stampar inför samma gränser som mödrarna, utifrån att de precis som mödrarna, är underordnade män i genussystemets uppbyggnad. De förväntas förstå, men inte komma in och förändra, utifrån att det är att gå emot det ”självklara”. Mödrar kan utifrån detta sägas försvara sin egen underordnade position i sitt agerande.

Att kvinnodominansen inom den sociala barnvården har betydelse för hur barnvårdsutredningar bedrivs och skrivs menar även Maria Bangura Andersson (2003) har betydelse. Bangura menar att kvinnodominansen innebär att modersfixeringen som råder är stark; kvinnor har mer fokus på mödrar. I Banguras studie framkom även att en del socialsekreterare har lättare för att arbeta med fäder än med mödrar då mödrar kan upplevas vara mer negativt inställda till socialsekreterarna och ilska vid exempelvis ett omhändertagande. ”Kvinnliga socialsekreterare kan ses som ett hot mot mödrars modersroll”.(Bangura 2003 s. 164).

Kap.6 Avslutande diskussion

Sammanfattningsvis kan det i denna studie sägas vara så att genus och ordningsstrukturer görs i särskiljandet mellan mödrar och fäder (kvinnor och män). Detta vilket i barnvårdsutredningar blir tydligt i de skillnader som befasts och den rolluppladdning som görs, där olika egenskaper och förmågor kan sägas tillskrivas modern för att hon är en kvinna och fadern för att han är en man. Föräldraförmåga är ett begrepp som innefattar många delar att utreda för en socialsekreterare och i barnvårdsutredningar är ytterligare en del av görandet av genus att man i en viss utsträckning förväntar sig olika saker och olika mycket av föräldrar, beroende på om de är mödrar eller fäder. Hur stora skillnader som görs på mödrar och fäder är beroende på flera faktorer som ligger i socialsekreterarens persona, men även att ärendet rör ett barn som lever med en ensamstående förälder eller båda sina föräldrar påverkar i vilken utsträckning genus görs. När två föräldrar finns med i bilden görs en rollfördelning utifrån föreställningar om genus som socialsekreteraren, liksom alla andra människor, bär med sig. De skillnader som synliggjorts i den här studien visar att mammor i viss utsträckning åläggs ta ett större ansvar för sina barn och skuldbeläggs i en annan utsträckning än fäder när de brister i sin omsorgsförmåga. Fäder förväntas inte alltid att ta samma ansvar och görs heller inte delaktiga i samma utsträckning som mödrar när båda föräldrarna är med i bilden. Däremot

kan fäder som faktiskt tar sitt föräldraansvar sägas bli betraktade som duktiga, utifrån att de har presterat något som inte förväntas av dem i enlighet om normen om föräldraskap och genusordningen. Genus tycks alltså utifrån denna studie vara något som återspeglas när socialsekreterare ska bedöma en förälders förmåga, där det ibland blir mer eller mindre tydligt och får större eller mindre konsekvenser för barnet och föräldern/arna som ärendet gäller. Utgången av barnavårdsutredningar utifrån ett genusperspektiv hade varit ett område som med fördel hade kunnat belysas i en separat studie.

De förväntningar och föreställningar som finns om gott föräldraskap och mödrar och fäder kan utifrån den här studien också sägas präglade utredande socialsekreterare i olika utsträckning. Att utifrån utredningsmallarna arbeta med att bedöma föräldraförmåga är svårt att göra förutsättningslöst, utan att som socialsekreterare lägga in värderingar och förväntningar på klienter. Som en del av samhället står man som socialsekreterare inte friställd från de normer om föräldraskap och genus som samhällsbilden utgör, och det gör avtryck i barnavårdsutredningarna. En annan del av de förväntningar på föräldrar och föreställningar om föräldraskap som socialsekreterare bär med sig i bedömningen av föräldraförmåga kan utifrån denna studie även sägas påverkas av socialsekreterares eget genus. Att arbetsfältet domineras av kvinnor skulle kunna vara en del av förklaringen till att det därför läggs fokus vid och förväntas vissa saker av mödrar i en helt annan utsträckning än fäder. Fokus på mödrar kan även sägas utgöra anledningen till att fäder hamnar i skymundan.

Till detta hör även att det är mer än genus som påverkar socialsekreterarna i deras bedömningar av föräldraförmåga. En förälders etniska bakgrund och klasstillhörighet kan också påverka vad som förväntas av mödrar och fäder och hur de bedöms som föräldrar. Det blir en ny dimension av bedömningen av föräldraförmåga utifrån ett genusperspektiv, när genus integreras med andra maktstrukturer. Denna studie har i första hand utgått ifrån genusteori och skillnaderna mellan könen med små försök till att lyfta en ytterligare dimension av föreställningen om genus till att även innefatta föreställningar om etnicitet och klass. Detta för att visa på en medvetenhet om att genusfrågan är mer komplex än att bara handla om könsåtskillnader och inte alltid så enkel som den härddragning som görs när det teoretiseras.

Under studien slog det mig att socialsekreterare står inför ett dilemma när det gäller att veta i vilken utsträckning deras uppdrag inom den sociala barnvården innefattar att gå in och förändra genusstrukturer. För vems uppgift är det att förändra de genusstereotypa mönster

som går att återfinna i samspelet mellan människor? Jag tänkte inför den här studien att svaret på den frågan var lätt, är det så att socialsekreterare bedömer föräldraförmåga utifrån föreställningar om genus, så ligger det i deras ansvar att motverka det. Men som med mycket annat så är det lättare sagt än gjort. Förutom tidsbegränsade jämställdhetsprojekt och temadagar så verkar det utifrån denna studie till syvende och sist vara i diskussioner i arbetsgruppen där socialsekreterare tar sig tid till att tänka omvänt, som är de tillfällen som ges och tas för att motarbeta föreställningar om genus. Med vetskapen om den höga arbetsbelastningen som utredande socialsekreterare har kan man undra det i längden är tillräckligt för att förändring ska ske, det som i ”att ta sig tid” när tid så sällan ges. Det hade utifrån detta varit intressant att gå närmare in på frågor om just förändringsarbete i organisationer utifrån att det finns så pass mycket forskning som säger att det görs skillnad på kvinnor och män inom den sociala barnvården.

Kap.7 Litteraturlista

Ahrne, Göran & Svensson Peter (2011). ”Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen” i *Handbok i kvalitativa metoder*. Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). 1. uppl. Malmö: Liber

Andersson, Gunilla & Ullmanen, Petra (2004) ”Barn och Unga” i *Jämställd socialtjänst?: könsperspektiv på socialtjänsten*. (2004). Stockholm: Socialstyr.

Bangura Arvidsson, Maria (2003). *Ifrågasatta fäder: olika bilder av fäder till socialt utsatta barn*. Diss. Lund : Univ., 2003

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Bäck-Wiklund, Margareta & Bergsten, Birgitta (1997). *Det moderna föräldraskapet: en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och kultur

Claezon, Ingrid (2008). *Att göra skillnad: könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar*. Stockholm: Allmänna barnhuset

Dahlberg, Cristina & Forssell, Anne (2006). *BBIC i praktiken: att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur

Egelund, Tine (2008) ”Vinjetter” i *Forskningsmetodik för socialvetare*. Meeuwisse, Anna,

Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.) . 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011). ”Intervjuer” i *Handbok i kvalitativa metoder*. Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). uppl. Malmö: Liber

Hirdman, Yvonne (2003). *Genus: om det stabilas föränderliga former*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Jergeby, Ulla (1999). *Att bedöma en social situation: tillämpning av vinjettmetoden*. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS)

Jönson, Håkan. (2011). *Sociala problem som perspektiv en ansats för forskning & socialt arbete* /. Johanneshov: TPB

Mattsson, Tina (2207) ”blablabla” i *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Svensson, Kerstin (red.) Lund: Studentlitteratur

Mattsson, Tina (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011). ”Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt” i *Handbok i kvalitativa metoder*. Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). uppl. Malmö: Liber

Sundell, Knut & Egelund, Tine (2001). *Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia

Svensson, Kerstin (red.) (2007). *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Svensson, Peter (2011). ”Teorins roll i kvalitativ forskning” i *Handbok i kvalitativa metoder*. Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). uppl. Malmö: Liber

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglighet: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [hämtad 2012-10-15]

Kap.8 Bilagor

8.1 Bilaga 1 - vinjetten

Rektor från en låg-och mellanstadieskola i området ringer till socialtjänsten angående eleven John 11 år. John har tidigare varit en glad och duktig elev i skolan. Sedan ett halvår tillbaka har han varit frånvarande många gånger. Oftast har skolan då inte blivit meddelad att John är sjuk, utan John har bara uteblivit. Han har sett blek ut och vägrar att prata med sin lärare som han tidigare har haft god kontakt med. I skolan klagar John ofta på huvudvärk och han presterar allt sämre i skolämnena. Skolan har bjudit in fader/modern för samtal men han har då inte dykt upp. Tidigare fungerade samarbetet mellan skola och fader/modern utan komplikationer. Skolan är nu orolig för John och har därmed beslutat att göra en anmälan till socialtjänsten.

John lever tillsammans med sin fader/moder i en tvårumslägenhet i bostadsområdet som ligger intill skolan. Fader/modern arbetar som telefonförsäljare på ett callcenter. Modern/fadern avled till följd av en bilolycka när John var två år gammal. John har en halvsysster, Sara 19 år gammal, från fader/moderns tidigare äktenskap. John och Sara har aldrig bott tillsammans under uppväxten men har en förhållandevis nära relation till varandra, då de har träffats kontinuerligt under Johns uppväxt. John har en faster/moster och sina farföräldramorföräldrar på annan ort. Under Johns uppväxt har de träffats sporadiskt, några gånger per år vid födelsedagar och högtider.

Hur stor skulle du säga att din oro för John är på en skala från 1-5 (1 är ingen oro alls och 5 är stor oro)? Motivera varför!

Anser du utifrån ovanstående information att utredning bör inledas?

Om ja, på vilka grundval mer specifikt bedömer du att utredning ska inledas?

Om nej; vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra bedömningen att utredning skall inledas?

Vad går det att säga om föräldraförmågan hitintills i ärendet?

Om inget, vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra en bedömning av föräldraförmågan?

Om något, hur skulle du bedöma föräldraförmåga utifrån den information du har fått ta del av i ärendet hitintills? Vilka förtjänster och brister kan du i utläsa i nuläget?

Fader/modern kontaktas och informeras om att skolan har gjort en anmälan utifrån deras oro för John. Fader/modern är frågande till varför socialtjänsten är inkopplad men går med på att träffas. Vid mötet blir fader/modern inledningsvis upprörd över att skolan har ringt socialtjänsten.

Under samtalet talar fader/modern varmt om John och berättar om Johns stora intresse för fotboll som fader/modern alltid har stöttat John i, fader/modern har aldrig missat en match. På frågan om vad John brukar göra på sin fritid i övrigt berättar fader/modern att John mestadels där hemma håller sig för sig själv numer, han tycker om att spela tv- och datorspel eller eventuellt gå över till sin kamrat Josef. Fader/modern beskriver sin oro för Johns dalande prestationer i skolan, och understryker vikten av att det går bra för John. Fader/modern berättar att han/hon hjälpt John med sina läxor sedan John började i första klass.

Fader/modern beskriver att hans/hennes situation som ensam försörjare och uppfostrare emellanåt har varit svår i och med att han/hon varit ensamstående. Fader/modern berättar att han för cirka åtta månader sedan inledde en relation med en kvinna/man som bor i en annan stad. Han/hon har därefter vid några tillfällen besökt sin partner under helger och ibland vardagar. Fader/modern har då bitt Johns halvsystem Sara om hjälp med att se efter John, som aldrig själv har träffat fader/moderns nya partner. Fader/modern berättar att han/hon planerar att flytta till sin partners hemort när John har fyllt 18 år.

Hur stor skulle du säga att din oro för John är på en skala från 1-5 (1 är ingen oro alls och 5 är stor oro)? Motivera varför!

Anser du utifrån ovanstående information att utredning bör inledas?(om nej i tidigare vinjettdel)

Om ja, på vilka grundval mer specifikt bedömer du att utredning ska inledas?

Om nej; vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra bedömningen att utredning skall inledas?

Vad går det att säga om föräldraförmågan hitintills i ärendet?

Om inget, vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra en bedömning av föräldraförmågan?

Om något, hur skulle du bedöma föräldraförmåga utifrån den information du har fått ta del av i ärendet hitintills? Vilka förtjänster och brister kan du i utläsa i nuläget?

Hur skulle du beskriva den här föräldern i en utredning?

I samtal med Johns syster Sara framkommer det att fader/modern vid några tillfällen har låtit John vara själv när fader/modern spontant har bestämt sig för att hälsa på sin nya partner. Det ska då ha varit John själv som ringt efter systemen. Systemen menar att John ibland drar sig för att gå till skolan under dagarna i oro för om fader/modern skulle åka iväg utan att ha berättat det för John i förväg. John smyger ibland ut på kvällarna när systemen passar honom och har då förklarat när han kommit hem att han brukar få gå ut själv när fader/modern är hemma. Systemen vill inte motsätta sig fader/moderns uppfostringsmetoder och har därför låtit John vara ute. I samtal med fader/modern om detta understryker fader/modern att John antagligen är hos kompiserna Josef. Fader/modern anser att John är så pass gammal och behöver börja lära sig att ta ansvar och klara sig själv.

Efter samtalet med Johns syster inkommer ett telefonsamtal från en förälder till Johns klasskamrat Josef. Föräldern är orolig för hur John har det hemma. John och Josef har varit vänner sedan första klass och umgåtts intensivt med varandra sedan dess. Föräldrarna har haft en relativt god kontakt med Johns fader/moder, vilket har avtagit helt och hållet sedan en tid tillbaka. Under det senaste halvåret har John börjat komma över oanmält till familjen under vardagskvällar och helger och vid några tillfällen även varit angelägen om att få sova över trots att det inte har varit planerat sedan innan. Föräldern har försökt att komma i kontakt med fader/modern som aldrig svarar. Till en början reagerade de inte nämnvärt över detta, då John under åren varit en hel del hos dem, dock har föräldrarna under den senaste tiden förstått på John att fader/modern varit bortrest en del på helgerna och ibland även under vardagen. Föräldrarna har då funderat över om Johns fader/moder vetat om att det är till dem som John brukar gå på kvällarna och om fader/modern räknat med att John själv tar ansvar för att han inte ska vara ensam hemma vid de tillfällen fader/modern är bortrest.

Hur stor skulle du säga att din oro för John är på en skala från 1-5 (1 är ingen oro alls och 5 är stor oro)? Motivera varför!

Anser du utifrån ovanstående information att utredning bör inledas?(om nej i tidigare vinjettdel)

Om ja, på vilka grundval mer specifikt bedömer du att utredning ska inledas?

Om nej; vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra bedömningen att utredning skall inledas?

Vad går det att säga om föräldraförmågan hitintills i ärendet?

Om inget, vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra en bedömning av föräldraförmågan?

Om något, hur skulle du bedöma föräldraförmåga utifrån den information du har fått ta del av i ärendet hitintills? Vilka förtjänster och brister kan du i utläsa i nuläget?

I samtal med John berättar han spontant att han tycker om att vara hos sin kompis Josef, som är hans bästa vän. John uttrycker även att han känner sig som hemma hos Josefs familj. John beskriver att fader/modern är glad nu när han/hon har träffat sin nya tjej och John vill att fader/modern ska vara glad. John berättar att hans syster Sara är snäll men att hon vid passning precis som fader/modern inte frågar vart John ska eller var han har varit när han ibland går hemifrån på kvällarna. John beskriver det som att det känns som att han/hon inte bryr sig. John berättar att det inte går så bra i skolan längre. Detta därför att han under skoltid oroar sig för om fader/modern kanske har åkt till sin nya tjej/kille innan John kommer hem från skolan och utan att ha sagt något, vilket har hänt två gånger innan. John berättar att han ibland låtsas att han är sjuk för då vet han att fader/modern kanske stannar hemma från jobbet och avbokar att hälsa på sin nya tjej/kille, för att istället ta hand om John.

Hur stor skulle du säga att din oro för John är på en skala från 1-5 (1 är ingen oro alls och 5 är stor oro)? Motivera varför!

Anser du utifrån ovanstående information att utredning bör inledas?

Om ja, på vilka grundval mer specifikt bedömer du att utredning ska inledas?

Om nej; vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra bedömningen att utredning skall inledas?

Vad går det att säga om föräldraförmågan hitintills i ärendet?

Om inget, vilken information anser du dig behöva i detta ärende, för att kunna göra en bedömning av föräldraförmågan?

Om något, hur skulle du bedöma föräldraförmåga utifrån den information du har fått ta del av i ärendet hitintills? Vilka förtjänster och brister kan du i utläsa i nuläget?

Hur skulle du beskriva den här föräldern i en utredning?

Trots att vinjetterna endast utgör information som kan liknas vid den som samlas in till en så kallad förhandbedömning, kan du utifrån den information som finns kring ärendet i vinjetten uttala dig om din bedömning av huruvida familjen skulle vara i behov av någon insats? **Om ja**, vilken typ av insats skulle det vara och varför tror du att familjen kan behöva detta? **Om nej**, vilken information anser du dig behöva i detta ärende för att kunna uttala dig om behovet av en insats i familjen?

Hur skulle du beskriva den här fadern/modern i en utredning?

De samlade vinjettdelarna utgör begränsat med information om ärendet, vad mer skulle du behöva veta för att kunna göra en vidare bedömning i ärendet och föräldrarnas förmåga specifikt?

Vad är dina tankar om vinjettens förankring i verkligheten, är det ett ärende som du skulle kunna få in?

8.2 Bilaga 2 – intervjuguide gruppintervju

Ni har fått ta del av en vinjett i fyra delar om John 11 år. Vinjetterna som ni alla har fått ta del av har varit identiska förutom variabeln kön, som har manipulerats. Ni har slumpmässigt blivit tilldelade en av de två olika vinjetterna, en om John och hans pappa och en om John och hans mamma.

- 1. Vad tänker ni om bedömningar som var och en har gjort utifrån ärendet, utifrån att ni nu vet att variabeln föräldrarnas kön har manipulerats?**

Jag har efter att ni läst varje vinjettdel frågat om er oro, där ni fick gradera oron på en skala från 1-5 (1 ingen oro och 5 stor oro). Under intervjuerna framkom att ni hade väldigt skilda upplevelser, subjektiva, av vad oro är och vad man lägger in i begreppet, vilket i sig innebär att ingen direkt jämförelse mellan siffrorna kan göras. Jag kommer istället att gå in närmare på vad det är i vinjetten som gjorde att ni blev mer eller mindre oroliga.

Faktorer som låg till grund för den oro som ni graderade och som nämnades i båda urvalsgrupperna i vinjett del 1 var *den förändring som verkar ha skett i Johns beteende och mående under det senaste halvåret och hans ökade skolfrånvaro*. I båda urvalsgrupper framkom även ett par skyddsfaktorer som minskade skälen för oro.

Utöver detta lade respondenterna i urvalsgrupp-moder in fler ”orosfaktorer” i graderingen. Faktorer som att *modern inte dykt upp på avtalade möten och inte gick att få tag på, att Johns kontakt med systemen inte verkar varit så bra utifrån att de inte växt upp tillsammans* samt att *fadern var avliden* var ytterligare skäl för oro i några av de svar som gavs av er.

- 2. Jag tycker mig se att det finns fler faktorer som ligger till grund för oron när det gäller John som bor med modern än John som bor med fadern, vad har ni för funderingar kring detta?**

I vinjett del 2 tillkom en del skyddsfaktorer och riskfaktorer som överlag låg till grund för att oron låg kvar på samma som innan.

I urvalsgrupp-fadern ansågs skyddsfaktorer för John vara *faderns oro för John och hans skolprestationer* samt *faderns engagemang i John*. Även *Johns grundtrygghet och tillsynes goda anknytning till fadern* nämnades som ett skäl för mindre oro. En respondent nämnde att *faderns nya relation eventuellt kan påverka John i den mån att fadern prioriterar annorlunda*, vilket alltså då ansågs vara en riskfaktor.

I urvalsgrupp-moder ansågs skyddsfaktorer för John vara *moderns oro för John och hans skolprestationer*, *moderns engagemang i John*, *att hon talar varmt om John*, *är mån om John och att modern gått med på att träffas med socialtjänsten*. Även i urvalsgrupp-moder togs *moderns nya relation och hur den kan påverka John*

upp som en riskfaktor. Även att John *inte blivit involverad i den nya relationen samt återigen att modern inte, utifrån sin oro för John, haft någon kontakt med skolan* ansågs som riskfaktorer.

3. Jag tycker mig se att det är olika faktorer som ligger till grund för er oro, beroende på om det gäller en fader eller moder. Vad har ni för funderingar kring detta?

I vinjett del 3 var gemensamma skäl för oro i de två urvalsgrupperna generellt *att föräldern lämnar John ensam, lägger för stort ansvar på John, att föräldern inte arrangerar passning, att föräldern åker iväg utan att informera John samt att föräldern verkade ha dålig uppsikt över John*. Ett ytterligare skäl för oro för en respondent i urvalsgrupp-fader var *att fadern inte verkade vara närvarande*. I urvalsgrupp-moder fanns ytterligare några skäl för oro; *moderns bristfälliga kommunikation med systemen, att modern inte längre hade kontakt med Josefs föräldrar samt att modern inte var nåbar*.

4. Utifrån detta går det att utläsa att en specifik orosfaktor för fadern är att han inte är närvarande och för modern att hon brister i kontakt och kommunikation med Johns nätverk samt inte går att få tag på när hon är borta, även här lite olika fokus. Vad tänker ni angående det som framkommer här?

EVENTUELLT INTE

I samband med vinjett del 4 togs inte några ytterligare specifika skäl för oro upp i urvalsgrupp-fader. I urvalsgrupp-moder tillkom att modern *lät sin 19-åriga dotter passa John, utifrån att hon tar efter mammas beteende, att John skolkar för att vara hemma med modern samt Johns egen oro* som ytterligare faktorer att ta i beaktande när ni skulle gradera er oro.

En fråga som jag ställde till er alla under de enskilda intervjuerna handlade om huruvida ni ansåg att det fanns skäl att inleda utredning. Även här skilde sig uppfattningarna åt gällande vad vinjetten i sig faktiskt representerade (förhandsbedömning/faktiskt utredning), vilket gör att svaren på frågan i sig inte går att jämföra. Det som däremot framkom i svaren var att *alla respondenter underströk att de önskade att träffa fadern/modern för ett bedömningssamtal innan beslutet fattades*. Det framkom i svaren en del om hur ni såg på samverkan och samråd i förhållande till att öppna en utredning i ärendet. I urvalsgrupp-fader underströks det på olika sätt av samtliga att *samverkan, faderns inställning till utredning samt faderns eventuella förklaring till anmälan* är viktiga att ta i beaktande inför en eventuell utredning. I urvalsgrupp-moder togs samverkan upp av en, i samband med en av mina sista frågor om ev. insatser i familjen, där handlade om samarbete och att ta moderns tankar om hur mycket stöd de ville ha skulle tas i beaktande.

5. **Jag tycker mig se att ni till viss del bemöter klienterna olika när det gäller samråd och samverkan, eller tillsynes trycker mer på vikten av det det i ärendet med fadern. Vilka funderingar har ni kring detta?**
-

En annan fråga som jag ställde till er alla var frågan om vad som gick att säga om föräldraförmågan (styrkor och brister) efter varje vinjettdel.

När det gäller era beskrivningar av föräldrarnas föräldraförmåga efter vinjett del 2 är gemensamma förmågor för båda urvalsgrupper *en engagerad förälder, en förälder som ger John hjälp och stöd vid läxläsning, en förälder som ser till att John har ett fritidsintresse och är delaktig i det samt en förälder som värnar/bryr sig om sin son samt utnyttjar sitt nätverk och ta emot hjälp*. Alla dessa beskrivs som styrkor i föräldraförmågan.

Vad gäller *föräldrarnas inställning till att gå med på möte med socialtjänsten* ansågs detta vara en styrka i föräldraförmågan hos samtliga respondenter i urvalsgrupp-moder, men endast en respondent i urvalsgrupp fadern.

6. **Jag tycker mig se att föräldrarnas inställning till att gå med på möte med socialtjänsten ses som en styrka i högre utsträckning när det rör en moder, till skillnad från när det rör en fader. Vad har ni för funderingar kring detta?**
7. **Om man tittar tillbaka (på fråga 6 om samverkan) i förhållande till förra frågan, vad har ni för funderingar när det gäller huruvida man har olika förväntningar på mödrars och faders inställning till och faktiska delaktighet i utredningar?**
-

Vad gäller brister efter att ha läst vinjett del 2 var båda urvalsgrupperna eniga om att det *blir fel för John när föräldern åker iväg till sin nya partner utan förvarning*. När det gäller den nya partnern så har ni i intervjuerna överlag resonerat en del kring hur ni som socialsekreterare förhåller er till och tänker gällande en ny relation.

I urvalsgrupp-fader går två av respondenterna närmare in på faderns nya relation under intervjun. Beskrev hur den påverkar faderns föräldraansvar i förhållande till John. Det resonades även kring att man kan behöva gå med pappa i någon mening, utifrån att han är kär och faktiskt vill etablera en ny relation och därmed understryka att det inte handlar om antingen eller utan snarare om hur man kan få det att gå ihop med att samtidigt vara förälder. Det förs även ett resonemang om huruvida pappa borde presentera sin partner för John, utifrån att det är viktigt att man som förälder inkluderar sitt barn i ens liv, utifrån John för att stilla hans oro när han inte vet var pappa är och att man eventuellt kan träffa faderns nya partner för hennes syn på att fadern har en son att ta ansvar för. Det understryks att dessa resonemang antagligen är någont som socialtjänsten inte kan gå in och säga uttryckligen.

I urvalsgrupp moder återkommer samtliga av er till den nya relationen flertalet gånger under intervjuerna. Beskriver hur modern med den nya partnern släppt sin föräldraförmåga, lämnat det gamla familjelivet bakom sig och beskriver en oro över att John överhuvudtaget inte är involverad i den nya relationen. Beskriver att det känns som att modern exkluderar honom, att han inte får vara en del av hennes liv och att man även om man inte delar allt så är det bra om man låter John träffa den nya partnern utifrån att modern och partnern träffats ganska länge. Moderns förälskelse beskrivs har tagit över och hon behöver tänka om. Resonerar kring att hon fortfarande kan behålla partnern och träffa honom någon gång då och då men det utifrån att hon säkerställer att John har det bra när hon är bortrest, hon kan inte prioritera sin nya partner. Hon ska inte ge upp den delen av sitt liv men hon måste sätta Johns behov före sina egna. Anser att modern kanske har gått in för starkt i det nya förhållandet. Återfinns också tankar om den nya partner, att det är märkligt att den nya partnern inte är intresserad av att ta del av det liv modern lever med John och flera frågor kring var den nya partnern är och förslag på att göra honom delaktig.

- 8. Jag tycker mig se att man har en mer återhållsam inställning till faderns nya relation till skillnad från en mer problematiserande inställning avseende moderns nya relation, vad har ni för funderingar kring detta?**
-

Efter vinjett del 3 rådde det enighet bland er om att bristerna i föräldrarnas förmåga blev mer synliga. Brister som togs upp i båda urvalsgrupperna var *att föräldern lade ett alldeles för stort ansvar på John, att föräldern sätter sina egna behov före Johns, att föräldern ej säkerställt Johns säkerhetsmässigt, att föräldern lägger över sitt föräldraansvar på andra (Johns syster och Josefs föräldrar) att föräldern inte förmår att skapa tillit, trygghet och är oförutsägbare*. Vad gäller styrkorna framhölls inte på samma sätt i urvalsgrupperna.

Fadern beskrevs vara *engagerad i John i sin grund, att hans resurser fanns kvar, men att han antingen inte var medveten om dem eller valde att inte se dem själv*. Utifrån detta menade man att *fadern behövde fundera över sina beslut men att det är lätt att tänka att en 11-åring ska klara sig*, men att *fadern behöver ha någon att bolla om sitt föräldraskap med*. Förutom bristerna när det gällde moder kunde respondenterna i urvalsgrupp-moder säga att moderns styrkor *en gång funnits där men att de nu verkade ha blivit åsidosatta, att modern hade släppt sin goda föräldraförmåga samt att hon möjligtvis har något annat som läxläsning, som hon isf tagit ett steg tillbaka från*.

- 9. Jag tycker mig se att det talas om moderns resurser utifrån att hon har åsidosatt, släppt eller tagit ett steg tillbaka från dem medan faderns resurser lyfts fram och hans brister avseende föräldraförmåga i viss mån ursäktas/förmildras. Modern verkar göras ansvarig för sina brister på ett annat sätt än fadern, vad har ni för funderingar kring detta?**
-

(I vinjett del 4 tillkommer information om Johns syn på situationen. Inget nytt tillkommer avseende faderns föräldraförmåga mer än att Johns beskrivning verkar överensstämma med den informationen som tillkommit tidigare i ärendet och med hänvisning till det som sagts tidigare. Angående moderns föräldraförmåga beskrivs mer ingående hur *John gör avkall på det som han tycker är viktigt för att mamma ska vara glad, att John gör mycket för att mamma ska se honom, att han säger att han behöver att hon tar hand om honom, även om han inte uttrycker det klart, han låtsas vara sjuk för att mamma inte ska åka iväg och att John inte får det stöd han behöver av sin mamma.*

10. Jag tycker mig se att det när situationen beskrivs utifrån barnet så blir moderns bristande föräldraförmåga avseende att tillgodose Johns känslomässiga behov framträdande och central, till skillnad från faderns i en identisk situation. Vad har ni för funderingar gällande detta?)

I vinjetten så är föräldern ensamstående och under intervjuerna så har ni resonerat kring vad det innebär att vara ensamstående utifrån föräldraförmåga.

I urvalsgrupp-fader beskrivs att faderns själv har resonerat kring sin föräldraförmåga utifrån att det emellanåt är svårt att vara ensamstående förälder. Tankar om att det kan vara svårt att vara ensamstående utifrån att det automatiskt blir så att man får ta ett större ansvar som ensamstående förälder i och med att man ska kompensera och vara två förälder samtidigt. Fanns en viss oro kring att fadern var just ensam i sin föräldraroll och att han inte hade någon att bolla sitt föräldraskap med. Underströks att pappan har lyckats väl för att vara en ensamstående förälder och det förmodas att fadern gjort allt själv utifrån att det nämns lite om nätverket till familjen.

I urvalsgrupp moder beskrivs familjens nätverk som väldigt litet och att Johns mamma är ensam. Det i sin tur kunde påverka John utifrån att modern inte har samma tid som om de hade varit två. Underströks av en av respondenterna att det är väldigt vanligt med ensamma försörjare och uppfostrare och att det i sig inte kan betyda att man blir orolig, utifrån att det beror på hur föräldern hanterar det.

11. Jag tycker mig se en viss skillnad i hur ni beskriver en ensamståendes situation, vad det innebär för barnet samt vad man förväntar sig av en ensamstående förälder, utifrån om det är en ensamstående fader eller en ensamstående moder, vilka funderingar har ni avseende detta?

12. Under intervjun uppkom en intressant synpunkt om att det kunde tänkas att skillnaderna i hur man bedömer föräldraförmåga hos mödrar och fäder skulle bli tydligare om vinjetten var konstruerad med en fader och moder som levde tillsammans och hade gemensam vårdnad om John. Vad tror gruppen om detta?

INSATS

Alla respondenter bedömde att John och hans förälder eventuellt var i behov av insats i form av samtal för föräldern och även samtal för föräldern och John tillsammans. den skillnaden som gick att utläsa ur era svar var att samtliga respondenter i urvalsgrupp moder föreslog att det i samtal med och mellan fadern och John även kunde bjudas in aningen systemen eller den nya partnern.

13. Vilka funderingar har ni avseende att man föreslår att man kopplar in övriga nätverket i samtalen när det gäller modern och John men inte fadern och John?

14. Togs i en intervju upp begreppet "Good-enough parenting", och att det kan sägas finnas en gräns/viss nivå för vad som är ett gott föräldraskap, vad har ni för funderingar kring detta? Skulle ni säga att den gränsen är samma för mödrar och fäder i praktiken?